Контрольный экземпляр

Бакъдар, вошал, цхьоагIо!

СЕРДАЛО

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ РЕСПУБЛИКА ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ,
КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ РЕСПУБЛИКАНСКИ КОМИТЕТА ГАЗЕТ

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 9 ФЕВРАЛЬ, 1991 ШУ: ★ № 17 (7959). ★ Мах 8 кеп.

Нохч-ГIалгIай Республика Лакхехьарча Совета законодательства, законноста, правопорядка комиссе председателалла нов. Р. Д. Махмудов хаьржарх бола

Нохч-ГIалгIай Республика Лакхехьарча Совета

СОЦАМ

Нохч-ГIалгIай Республика Лакхехьарча Совето соцам бу:

Депутат Махмудов Рамзан Даштаевич хоржалва Нохч-ГIалгIай Республика Лакхехьарча Совета законодательства, законноста, правопорядка комиссе председателалла.

Нохч-ГIалгIай Республика Лакхехьарча Совета председатель Д. Г. ЗАВГАЕВ.

г. Грозный,
1991 шера 6 феврале.

Нохч-ГIалгIай Республика Лакхехьарча Совета наьнален берален, хьалнаьха къахьегамеи бытен, дезал лорабара дешашта йолча комиссе председателалла нов. Л. А. Храмченко хаьржарх бола

Нохч-ГIалгIай Республика Лакхехьарча Совета

СОЦАМ

Нохч-ГIалгIай Республика Лакхехьарча Совето соцам бу:

Депутат Храмченко Лидия Александровна хоржийла Нохч-ГIалгIай Республика Лакхехьарча Совета наьнален берален, хьалнаьха къахьегамеи бытен, дезал лорабара дешашта йолча комиссе председателалла.

Нохч-ГIалгIай Республика Лакхехьарча Совета председатель Д. Г. ЗАВГАЕВ.

г. Грозный,
1991 шера 1 феврале.

Нохч-ГIалгIай Республика Лакхехьарча Совета аграрни дешаштеи продовольствени йолча комиссе председателалла нов. I. М. Плиев хаьржарх бола

Нохч-ГIалгIай Республика Лакхехьарча Совета

СОЦАМ

Нохч-ГIалгIай Республика Лакхехьарча Совето соцам бу:

Депутат Плиев Махьмада Iийса хоржийла Нохч-ГIалгIай Республика Лакхехьарча Совета аграрни дешаштеи продовольствени йолча комиссе председателалла.

Нохч-ГIалгIай Республика Лакхехьарча Совета председатель Д. Г. ЗАВГАЕВ.

г. Грозный,
1991 шера 6 феврале.

Нов. У. А. Арсанукаев Нохч-ГIалгIай Республика Министрий Совета Председателя заместителалла а Нохч-ГIалгIай Республика пачхьалкхен боахама доалдаран приватизацеи йолча Нохч-ГIалгIай Республика Пачхьалкхен комитета председателалла а хьожаварах дола Нохч-ГIалгIай Республика Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIдарах бола

Нохч-ГIалгIай Республика Лакхехьарча Совета

СОЦАМ

Нохч-ГIалгIай Республика Лакхехьарча Совето соцам бу:

ЧIоагIдолда нов. Арсанукаев Умар Асламбекович Нохч-ГIалгIай Республика Министрий Совета Председателя заместителалла хьожаварах а Нохч-ГIалгIай Республика пачхьалкхен боахама доалдаран приватизацеи йолча Пачхьалкхен комитета председателалла хьожаварах дола Нохч-ГIалгIай Республика Лакхехьарча Совета Президиума 1991 шера 11 январерен 5 февралерен Указаш.

Нохч-ГIалгIай Республика Лакхехьарча Совета председатель Д. Г. ЗАВГАЕВ.

г. Грозный,
1991 шера 6 феврале.

КПСС ЦК ПОЛИТБЮРО

«Советски Социалистически Республикай Союз йолаш хилийтарах долча дешах лаьца СССР референдум кийчъярцеи чакхъякккхарцеи дувзаденна беча партийни организацей балха хьакъехьарча» дешага хьежай КПСС ЦК Политбюро ший аргIанарча заседане.

ТIанийцача соцам тIа белгалдоаккх, СССР Лакхехьарча Совета решенега хьежжа Советски Социалистически Республикай Союз йолаш хилийтара дешах лаьца 1991 шера 17 марта СССР референдум ергхилар. Референдум чакхйоаккхача юкъагIа СССР гражданаша шоай позици ювцаргья хIара сага, моллагIча къамах из вале а, бокъонаштеи паргIатонаштеи биззача боараме тешам луча цхьатарра бокъонаш йолча суверенни республикай кердаьккха федераци санна СССР йолаш хилийтара хьакъехьа.

Хургйола референдум бIарчча СССР а чулоацаш пачхьалкхен Iаьдал леладеча халкъо юкъарчал доацаш дакъа лоаца форма а йолаш духхьашха чакхйоакхаргья, хIаьта, шеко йоацаш, вай пачхьалкхен историе чухь лоархIаме политически хIама хинна дIа а оттаргья. Цунах хьахиннараш хоадамболлаш болча лоархIаме хургда мехка, хIара советски саган дунен сообществанеи.

Референдума еш йола кийчо, белгалдоаккх решене тIа, вай историе чухь эггара чоалханегIа йолча ханий цхьан юкъагIа, экономике, социальни политически доакъошка, къамашта юкъарча гIулакхашка кризисни процессаш чIоагIа кхохкаеннача хана, еш я. Цу хьалах пайда а эцаш, тайп-тайпарча сепаратистски, националистически, антисоциалистически низаш чIоагIа оарцагIдаьннад гIулакхага диллача СССР бокъонца йохаяра маIан долаш йола идеяш бахача нахах хьоарчаяра. Референдуме дакъа ма лаца яхаш тIахьехамаш ду, тIатIа чIоагIагIа критика а ю, мотт а бетт Советски пачхьалкхеннеи КПСС-ан. Цу тайпарча гIулакхашта партийни организацейи коммунистийи оагIонгахьара хоадамболлаш духьале оттае езаш лоархI Политбюрос. Референдум юкъагIьяккха гIортаро кхы а дукхагIа кIоаргдергда къамашта юкъера довнаш, йIаьхкхача ханага доахаргдар юкъера бохамаш, экономика хIалак хулача, наьха вахара боарам лохбаларга кхоачавергвар.

Соцам тIа белгалдоаккх, референдум кийчъяри чакхъяккхари законага хьежжа йоагI-йоагIача комиссеша деш хилар. Цхьабакъда, цу политически гIулакха юкъе дакъа а ца лоацаш, юстара латта йиш йолаш яц КПСС. Дерригача халкъа голосовани вIаштIехьйоаккхачеи чакхйоаккхачеи СССР Конституцеи законодательстваи ларда тIа дика болх бара методаш, способаш, наькъаш лаха деза партийни организацеша.

Центральни Комитета Политбюрос союзни республикай компартей ЦК-ашта, парте республикански, краевой, областной, окружной, городской, районни комитеташта могаду коммунисташтеи парте боацараштеи юкъе шерра организаторски хьехамеи болх боаржабелга а цу ларда тIа референдуме СССР гражданаша хьинаре дакъа лоацаргдола гIулакх вIаштIехьдоаккхилга а, ССР Союз йолаш хилар берригача советски наьха вахара хьашташта бокъонца хеттача тайпара долга дIаэцаргдолаш нах дIакхетабар лоархIаме да. ХIара саго ший Даьхен кхела хьалхара шебоккхача граждански бехктокхаме хилар кхетадергдола гIулакх де деза.

Соцам тIа да парте ерригá интеллектуальни потенциал, организационни, пропагандистски, кадрови, финансови таронех пайда а эцаш, СССР цхьатарра бокъонаш йолча суверенни республикай кердаьккха федераци санна йолаш хилийтара пайдана йолча оагIорахьа общественни уйла вIаштIехьъякхар духьа юкъеозара тIахьехаш моттигерча партийни организацешка дах кхайкарал. Цу хана тешшаме хьагучадаха доагIа ССР Союз бIехъеш, керда Союзни договор дара идеяш ийрчайсахаш, къамашта юкъера довнаши сепаратистски уйлаши хьалхьееш дола гIулакхаш. ДIахьокха доагIа, кердаьккхача Союзе мара республикайи халкъийи суверенитет чIоагI ца лулгеи лерттIа чулоацам болаш ца хулгеи, хIаьта союзни пачхьалкхе — из вай мехка дунен халкъашта юкъера авторитет массе оагIорахьара догIаахараи чIоагIъяларан бола тешам болга.

Референдума кийчо еча юкъагIа лакхлу къахьегама коллективашкара, нах бахача моттигашкара партийни организацейи коммунистийи бехктокхам. Шоашкара гIулакхаш дукхагIа леладе, хьинар, творчество хила еза цар, массаза а санна цхьан бесса доаца наха тIадолха наькъаш леха деза хIара регионера хаьдда дола политически социально-экономически хьал теркал а деш. Цу балха интеллигенце, кагирхоша, парте, тIема, къахьегама ветеранаша хьаллацарга догдоах КПСС ЦК-ас.

Чакхдаха могаду наха юкъе беш бола организаторски болх чIоагIбара тIадерзадаь дукха гIулакхаш. Иштта могаду референдум чакхъякккхарца дувзаденнача дешашка партийни комитетий пленумашка, бюрой шеррача заседанешка, коммунистий собранешка хьожалга, къахьегама коллективашка, юрташка, городашка, районашка референдум чакхъякхара инициативни группаш вIашагIйохкалга.

КПСС ЦК Политбюрос партийни комитеташта, коммунисташта — союзни, республикански министерствайи ведомствайи, промышленни, агропромышленни, гIишлошъеча комплексий кулгалхошта могадаьдар отраслеша эффективни болх бара, боахамий бувзамаш чIоагIдара, договорни декхараш кхоачашдара лоархIамегIарча хьалех цаI хиларах тарра, болх берийи цар дезалхойи вахара материальни, социальни боарам лакхбара дола хьал хиларах тарра Союз йолаш хилийтара идея шоашта карарча предприятейи организацейи къахьегама коллективашка кхайкаяра беча балха юкъе хьинаре дакъа лацара коммунисташ оарцагIбоахалга.

Референдум вIаштIехьйиккхараи чакхъякккхараи беча балха юкъера шоай моттиг корая еза республикай пачхьалкхен Iаьдала лакхерча органашка, халкъа депутатий Советашкеи цар исполкомашкеи, правоохранительни органашка болх беш болча коммунисташта а — халкъа депутаташта, КПСС членашта. ЧIоагIа къахьега доагIа бокъонца СССР законодательствага хьежжа гражданаша ССР Союз йолаш хилийтарах долча деша паргIатта шоай лоIам хьахьокхалга Iалащдара, хоадамболлаш дола гIулакхаш духьалдаха доагIа референдуме дакъа лацара йола шоай бокъо наха чакхъякккхара новкъарле яр духьа моллагIча тайпара баь а наха низ бара.

Референдума кийчо еча юкъагIа партийни организацеша хьинаре цхьана гIулакхаш леладе деза ССР Союз йолаш хилийтара тIехьа латтача дерригача патриотически, бокъонца демократически долга общественно-политически низаща, боламашцеи организацещцеи.

ХIанз лелаш долча законодательстваға хьежжа хьинаре дакъа лаца доагIа референдума республикански, окружной, участкови комиссеш вIашагIйохкача, царна юкъе шоай викалаш бохийталга вIаштIехьдаккха, голосоване леламгеи цун итогаш ярген хьежара законо еннача бокъонах пайда эца хьажа деза.

Массови информаце партийни средстваш декхарийла я мехкеи СССР халкъийи кхелах долча деша маIани решене исторически лоархIами массе сагIорахьарен нийссеи бувцалга шерра дсаржаде.

Референдума маIан дIадовзийтача хана могаду гойтара агитацех хийцца пайда эцалга, советски, боахама, общественни органийи организацейи кулгалхоша, дерригача боарамий Советий халкъа депутаташа бахача нахацеи къахьегама коллективащцеи вIашагIкхетараш делга. Бе-беча социальни группашца шиший тайпара никъ лелабе безаш хилар теркал а деш агитационно-массовни индивидуальни болх булургболаш йола мобильни группаш вIашагIйохкалга — цу хана теркалъянза яргъяц моттигера референдумаш чакхъяхара опыт.

Перестройка позицеш тIа латтача коммунисташка, СССР гражданашка, политически партешка, боламашка, общественни организацешка кхайкай КПСС Центральни Комитета Политбюро мехка укх халача хана чIоагIа бехктокхам хеташ хилара а цхьатарра бокъонаш йолча суверенни республикай кердаьккха федераци санна ССР Союз йолаш хилийтар духьа а дерригá низаш вIашагIтохара уж тIахьехаш.

КЕРДАЯЬККХА СОЮЗ — МАССАНЕНА ТЕШАМЕ КХОАНЕ

М. С. ГОРБАЧЕВА телевидене гIолла даь къамаьл

Тахан са шуца берригача мехка вахаре лоархIаме долча деша хьакъехьа дагавала безам бар. Из — вай Союза кхоаненах йола кастта хила еза референдум. ХIаьта из СССР халкъа депутатий IV-ча съезда решенега хьежжа чакхйоаккх. Цун порядок а из чакхъякккхара ди а СССР Лакхехьарча Совето белгалдаьккхад.

17 марта советски нах цхьан хаттара жоп дала дезаш ба. ХIаьта из хаттар Лакхехьарча Совето иштта оттадаьд: «МоллагIча къамех мара ца хиларах сага бокъонаши кортамукъалеи йиззача боараме лоараергйола цхьатарра бокъо хургйолча суверенни республикай эргаяьккха федераци санна, Советски Социалистически Республикай Союз дIахо хилар ашаш санна хетий шоана?» Цунна дола жоп цхьан бесса хила деза: хет е хетац. Вайх хIаране къаьстта а цхьана а цхьа никъ харжа беза.

Таханарча денга дуккхача республикай Iаьдала лакхехьарча органаша референдума кийчо ярай из чакхъякккхаран йола решенеш тIанийцай. Вожаш гарггарча хана цхьа никъ белгалбаккха безаш я. Халахете а, Литве, Эстоне СССР халкъа депутатий Съезда решенеш тIа ца эцаш, референдум яр, нахага опрос ярца хувца гIерг. Къаьгга гуш да, цу тайпара опросаш юридически пайдана йоацалга. Цунэх мадарра аьннад СССР Президента Указа тIа. Цхьабакъда, укхаза законни хаттар отт: кортамукъалени демократеи байракха кIал къамаьлаш деш бола, халкъа хетар ларде лувцаш бола цу республикай кулгалхой бе-бе бахьанаш а доахаш референдумца яйтара, мехка вахарера цу керттерча деша хьакъехьа халкъа бокъонца бола лоIам гучабаккхара новкъарле е сенна гIерт-те?

Аз кхетадечох, цу хьале СССР Лакхехьарча Совета шийна могар де деза вай Союза кхоанен хьакъехьа хIара гражданина ший лоIам хьахойтаргболаш. Хургйола референдум — вай мехка хьалхара я, вешта аьлча, из перестройкана карагIдаьнна чоькха хIама да. Хьамсара мехкахой, аз шо дерригаш тIахьех ерригсоюзни референдуме дакъа лаца.

Вайх хIаравар референдуме водаш, ший позицен уйла еш, кхетаде деза дувцар вай пачхьалкхен, хIара халкъа кхелах, вай юкъарча кхелах долга. Укх тIеххьарча бетташка цунах дукха дийцад. Иштта дIадовзийтад политически боламий а партей а документаш. Къаьстта белгалдаккха безам бар республикай лакхехьарча законодательни органаша тIанийца суверенитетах йола декларацеш.

ХIанз а тIехьа цу хьакъехьа дискуссеш еш я, бакъда, тахан шек воацаш ала йиш я: советски нах — вай дерригача халкъий юкъара доалахье, шоай тешшаме оагIув хьаллоацар санна Союз дIахо хилийтара тIехьа болгах. Иштта уж хьайдда тIехьа ба из эргаяккхара, цига дахаш дола дерригá халкъаш паргIатта дегIаахá таро хургйолаш, уж шоай кхелий дай лоархIаргболаш.

Эргаяьккхача союзни пачхьалкхенах бола юкъара кхетам кердача Союзни договора проекта тIа ба. Из кепайоазон тIа араяьккхай. Эргаяьккхача Союза концепце тIа фуд керттердар? Из керттерча даькъе, хIара халкъа ший лоIаме а доал шийга долаш а хилийтара бокъонаш Iалашъеш йолча федераце субъектай — республикай суверенитет. Из — союзни полномочеш кхоачашъеча дакъа лацар, вешта аьлча, цар Iаьдалеи управлене центральни органашта дIатIайохкаш йола полномочеш цхьана кхоачашъеча республикаша цхьана. Суверенни республикашта эш боккъонца юкъара хьашташ лораде, кхоачаше могаргдолаш йола лерттIа федераци.

Дукха ха йоаццаш хиннача федераце Совета заседане оаха республикай кулгалхоща дийцар эггара лоархIамегIдола дош — полномочеш дIа-са къоастаяр. Иштта ювца езаш я кхыйола разделаш а. Республикай полномочни викалаша енна предложенеш теркал а еш, эксперташ договора тIа болх беш ба. Из болх геттара бехктокхаме ба, цудухьа цун белгтала ха эшаргья. Цхьабакъда, хIанззе а кхетадеш да из болх гаьнабаккха йиш йоацалга. Цу тайпара документ ца хилар воча оагIорахьара Iаткъ экономически хьала, исполнительски Iаьдало функционировани яра, правоохранительни органий балха, дунен халкъашта юкъера гIулакхаш леладара таронашта.

Юха а референдума яра дешах дувца безам бар са. Айса тIеххьарча хана яьча цхьан выступлене тIа аз белгалдаьккхар, цхьана иззал дукха хIама лайна, иштта цхьан рузкъа Iоадаь дола вай халкъаш дIа-са къастар — нагахьа санна, реально уйла йича — практически хила йиш йолаш хIама дац, аьнна. МалагIча кIийлен тIа латт сона хетар?

Историс дIанийсдарах Россена гонахьа кхотаденнад СибарегIара, Гаьнарча Малхбоалене, Юкъерча Азе аренашка, Кавказа а Памира а къовхьашка, Балтика, Каспе, Iаьржача Форда берда йистошка даха хайша дола доккхий а зIамига а халкъаш. Массехк бIаьшерене хьахиннай дунен тIа эггара йоккхагIа территори йола, бе-бе метташ ледеш дола дуккха нах баха геттара йоккха Евразийски пачхьалкхе.

ДукхагIча даькъе, керда яьссаленаш караевзаярца, демографически хувцамашца ювзаенна бIаьшеренашка чакхйийнача чоалханерча процессех хьахиннар да из. Территоре цхьа дакъа тIом бара наькъаца, массайолча континенташка деш санна, хьадаьккхад. Дуккха халкъаш Россех шоай лоIаме, агрессорех кIалхара довла гIерташ, е шеррача рынке арабовла, Iилман культуран дунен центрах цаI йолча цунца гIулакх леладе ловш хьакхийттад.

ХIанз дукха дувц Октябрьски революци яьккхачул тIехьагIа хьахиннача халкъий союзо малагIа дикадар даьд, яхаш. Цхьабакъда, полемике бокъонца критика е езачоа критика а еш, цу шерашка хьаIайна реальни проблемаш белгал а йоахаш, вай халкъий кхелашка хиннача дикача хувцамех хIама хьоахадац, • дикадар хиннадац, яхаш, тIаэца тигац вай. ХIаьта Iалаьмате дукха дика хIамаш ма даьдий! Шоай пачхьалкхенаш ца хиннача е цхьацца бахьанех дIаяьхача итташ халкъашта уж хьае таро еннай. ХIанз еррига-ча республикашка я индустриальни, Iилман-технически, кадрови потенциал, иштта шоай вахар вIаштIехьдаккхара йола йоккха опыт Iоаяьй. Союзо таро елар дерригача халкъашта шоай лоIаме хилара хьакъехьа тIабесса хинна фашистски кхерам юхатоха, Iалаьмате доккха вIаши экономически новкъостал дарах, вIаши гIулакхаш леладарах пайда ийбе.

Майрра, кIал кIийле а йолаш ала йиш я, мехка ший тайпара башха дика цивилизаци хьахиннай, аьнна, хIаьта, из дуккхача бIаьшеренашка цхьана вай дерригача халкъаша даьчун итог я. ХIаьта из чIоагIа лоархIаме да хIанз вай сенца гIулакх леладу кхетадара.

Эггара хьалха теркам тIаоза беза практически ерригá вай республикаш — дуккхача къамех латташ хилара. Миллионаш нах, бе-бе къамех болчар шоайла вахар хотташ дезалаш хьакхолларах хьахулаш ба, 75 миллионага кхоачаш вола саг, вешта, хIара виълагIвар шоай територешка вахац, мадарра аьлча, шоай республикашка бахац. ХIаьта цу боккъонца исторически йолча процесса тIакховда гIортар хьаькъал чура валара нийсса хургда.

Цхьайолча республикашка шоашта могар ду цига баха кхыча къамех бола нах шоллагIча сорта гражданий хьале берзабе е духхьал цигара лелхабе гIерташ. Уйла ел, новкъостий, укх фактá: маьршача хана вай долча беженцаш хьахиннаб. Итташ, боабаь ца Iеш, эзараш бехк боаца нах боабеш латт къамашта юкъе довнаш дувларах. Сепаратизмо кхерам тIатувс миллионаш нах шоай дай дIабехка боахкача исторически даймехках, лаьттах бахара, вахарах бохабара.

Е хьаэцаргья вай экономика. ХIанз къаьгга хьагуш да мехка ерригá республикаши регионаши экономически даькъе цаI шоллагIчох тийша йолга. Цу тайпара шоайла тийша хилар — из итташ шерашка, хетаргахьа, бIаьшерашка къахьегам бекъарцеи кооперацецеи хьахиннар да. Къаьсттача моттигашка из бIарчча система толхайича, цхьаццайолча предприятей болх сацарал совгIа, итташ, бIаьш йолча предприятей болх юкъагIбаргбар, хIаьта тIаккха берригача мехкара болх а соцаргбар.

Советски Союзага я Iалаьмате йоккха Iилман а культурни а потенциал. Из духовни ганз — цхьан баьча балхах хьахиннар да. ХIаьта цунца кхетаде доагIа цу низ болча культурах дIакъаьстача сенах варгва а миштá эшаргва а.

Йоккхача союзни пачхьалкхен совленех цаI я мехка йизза а тешаме а кхерамзле Iалашъе таро хилар. ХIаьта хьанна вIаштIехьдаргдар СССР Герзашцарча Низий ракетно-ядерни, стратегически потенциал дIа-са къоастае?

Ший политически дозалга а тешама кредитага а диллача Советски Союз дунен халкъашта юкъе арене низ бола пачхьалкхе санна лоархI, цунах цаI доацаш алац супердержава я аьле. Цун политикас влияни ю дунен тIа мел хулача ерригача процессашта. Геттара дукха низ дIабохийташ къахьийгад цу тайпара влияни хьакхоллаш. ХIаьта из йоае, — дукха ха эшац: Аз тIатохаргдар: чурбаьннача реакционерелий, милитаристелий совлен укх дунен тIа цхьаккха саг вац дунен халкъашта юкъерча гIулакхашка Советски Союза лоархIам IотоIабе гIерташ.

Цу ерригача доводашта латт, хьамсара новкъостий, Союз хилийтеи из кIоарга эргаяккхеи эшаш хиларах бола са чIоагIа тешам.

Эргаяьккха союзни пачхьалкхе, суверенни республикай Федераци — из гарантированни кхерамзле, Iалаьмате йоккха рынок, геттара боккха низ бола Iилмеи культуреи.

Из — нийсхон тIеи вIаши барта хилар тIеи латта керда дунен халкъашта юкъера порядок хьакхоллача керттерча моттигех цаI дIалоацаш йола дунен держава.

Из дерригача халкъий, вай, тIехьен тешшаме кхоане.

Сагготача гIулакхий йоакхо еш

Массови информаце средствай болхлошта лаьрхIа пресс-конференци хилар самардийнахьа республика Лакхехьарча Совете. Журналисташта хьалхашка къамаьл дир Д. Г. Завгаева. Цо дийцар хIаьтта йистеяьннача Лакхехьарча Совета аргIан йоацача 5-ча сессе итогех, Нохч-ГIалгIайчене тахан этта общественно-политически хьал во ца хилар белгалдаьккхар цо. Дезткъа совгIа къаман нах бахача республике из хьал иштта да керттерча даькъе наьха сакхетам, цар кхел исторически дукккхача хана денз вIаши ювзаенна хиларах, шоайла вIаши гIо-новкъостал дара уж оарцагIбовла кийча хиларах, лакха политически культуреи сакхетами хиларах, белгалдаьккхар цо. Цу дерригнеша республика лоархIам лакхбу, цунах бола харцахьара кхетам дIа а боаккхаш, уж нах шоаш ма бар ра хьабовзийт. Цхьабакъда, къамашта юкъерча гIулакхех дола сурт цхьан оагIорахьара мара ца хьожаш дита йиш яц — укхаза проблемаш яц алга дац. Цхьаццайолча группаша тайп-тайпара наькъаш лех къамашта юкъера хьалаш ирде гIерташ. Цу хьалашка Лакхехьарча Совето, правительства когтIортилга ю республика унахцIена долча низех, боккха кхетама болх бу, шоай тIахьожама кIалхара хьал ца далийта гIерт.

Республика социально-экономически дегIаахара проблемех дувцаш, Д. Г. Завгаева дIадахача шера итогаш йир. Республика хьахиннача хана денз духхьашха 515,6 эзар квадратни метр наха чубаха гIишлош хьалъяьй бе-бе финансировани яра чотах. РСФСР-е ерригача кхыча районашкарчул дукхагIа — 20 процент лакхъеннай товарооборот. 1989 шераца нийсдича дIадахача шера Iалаьмате ялата дика хьувкъам чуийцаб — 169 эзар тонн дукхагIа. Иштта 1989 шерарчул дикка дукхагIа гулдаьд фуаш.

Боккха теркам тIабохийт республикерча наха балха моттигаш хилийтара, ахархой боахамаш вIашагIдоххкаш, цIагIара къахьегам дегIабоалабеча. БIарчча хьайицача, наха мога а еш хьаллаьца «Могашал» яха программа дика чакхйоалаш я. Цу гIулакхашта шин шера дIадахийта лаьрхIад 60 миллион сом, хIаьта хьалха дIанхача пятилеткаех дIаахийтар 10—12 миллион сом мара хиннадац. 2,5-зза дукхагIа поликлинически моттигаш эксплуатаце дIаеннай. Хьайийлай медицински факультет, цига дешаш ва 150 зIамсаги йоIи. 200 саг мехкашкарча кхыча медицински вузашка деша вахийтав.

ЦIенхаштта теркам тIабохийт наьха социальни хьашташ кхоачашдара, къаьстта таро кIезига йолча наьха хьалаш айдара. Ховш долчча тайпара, хьехархой алапи лакхдара, социальни даькъера объекташ хьалъяра, студенчески дешархойи столовешка деш дола зенаш дIадахара, одноразови маьхий эцара РСФСР стабилизационни фондера 130 миллион сом хьожадаьд. Приватизаце проблемаш ювцаш Д. Г. Завгаева белгалдаьккхар, цо шерра пачхьалкхен предприятей сеть чулаца йиш ца хиларах, къаьстта социальни оагIорахьа лостам бола предприятеш. ГIулакх эггара хьалха латта деза кхы тIа а керда мах бара точкаш, кафеш, парикмахерскеш, мастерскеш, хьаелларах, цу гIулакхо, цкъа-дале, наха гIулакх дара болх тоабергба, хIаьта шозлагI-дале, дегIайоалаергья конкуренци.

Къаьстта теркам тIабахийтар Д. Г. Завгаева Союзни договора кулг яздара проблемана. Лакхехьарча Совета Председатела цу даькъе белгалдаьккхар, дуккхача къамех латтача республике баха нах кердаьккха союзни пачхьалкхе йитара тIехьа хилар. Из ишта хилара тешал деш яр республика Лакхехьарча Совета хинна сесси. ХIанз укх сахьате республика викалаш ба Москве бахийта хургйолча договора тексташ вIаштIехьа а яьха ювцара.

Д. Г. Завгаева, иштта пресс-конференце дакъа лоацаш хиннача къамий политикан къамашта юкъерча гIулакхийи парламента массазарча комиссе председатела А. М. Бугаева, халкъа образоване, Iилман, культура, дина, кхетам баларан, спортеи, этикеи массазарча комиссе председатела Л. И. Хациева, Министрий Совета Председатела заместитела Р. И. Зыгаловас, финансай министра заместитела Н. С. Ерзиковас журналисташа тийннача дукхача хаттарашта хоадам боллаш жоп делар.

• • •

Цул массехк ди хьалха Нохч-ГIалгIай Республика Лакхехьарча Совета Председатела Д. Г. Завгаева республика общественно-политически организацейи боламийи викалашца вIашагIкхетар хилар.

Д. Г. Завгаева дийцар ше член волча СССР федераце Совета заседане дакъа лацарах.

Цул тIехьагIа хоадам боллаш къамаьл хилар республика вахаре йолча лоархIамеча проблемашца дувзадена: дукха ха йоаццаш тIанийцача пачхьалкхен суверенитетах йолча Декларацех, наха хьабе болх хиларах, сессе ювцаргйолча республика бюджетах. Боккха теркам тIабахийтар халкъашта юкъерча хьала, гIалгIай автономи меттаоттаяра, гонахьара Iалам лорадара а кхыча дешашта а.

ВIашагIкхетаре дакъа лоацаш хиннараша дийцар Прибалтике латтача хьалах, Союзни договора кулг яздара, маьхашта хургйолча реформах а кхыдола дешаш а.

Дийцача дешаех шоашта хетар аьлар Л. Салигова, М. Шамаева, Я. Вагапова, Х.-М. Магомаева, Б. Сейнароева, В. Закриева, Д. Уцмиева, кхычар.

ВIашагIкхетар чакхдоаллаш Д. Г. Завгаева гулбеннарий дуккхача хаттарашта жоп делар, цунца цхьана белгалдаьккхар общественно-политически хьал лерттIа хилийтаран республикана хьалхашка латта социально-экономически декхараш кхоачашдараи дерригá низаш, вIашагIа а кхийтта, оарцагIдаха дезалга.

ВIашагIкхетаре дакъа лаьцар депутатски этикех йолча Лакхехьарча Совета массазарча комиссе председатела, КПСС Нохч-ГIалгIай рескома секретара А. Д. Яндаровеи Лакхехьарча Совета къамий политикан къамашта юкъерча гIулакхийи массазарча комиссе председатела А. М. Бугаевеи.

ВАЙНА АТТА ДАЦ ТАХАН

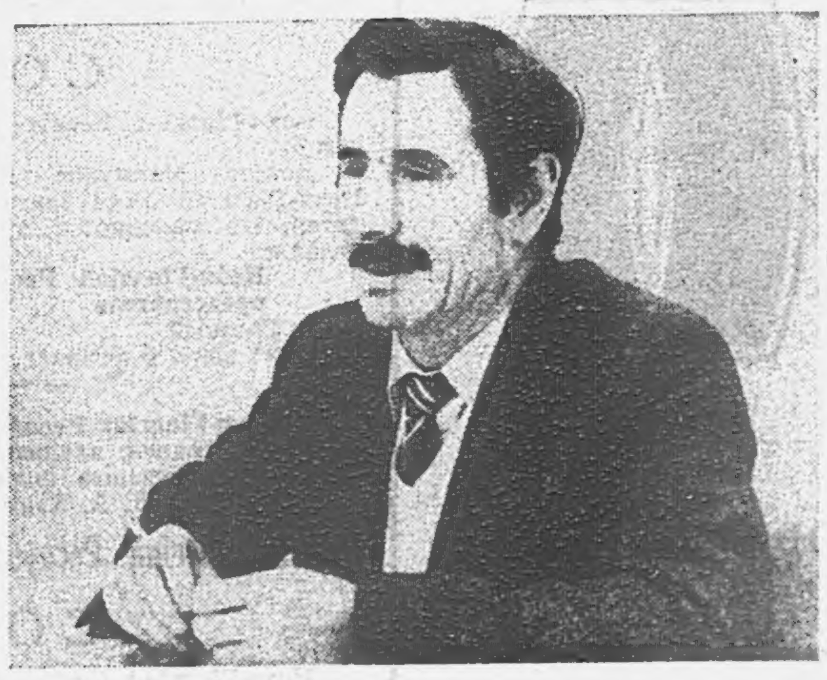

Интервью

Да а дац вайна тахан атта. Тикашка хьаэца хIама яц, дукххача предприятеша шоай договорни декхараш кхоачашдац, Iалальмате во лел общественни транспорт. Гобаьккха яьржай спекуляци, коррупци. ХIаьта а дукхагIча даькъе нах тешаш ба из хьал цхьан юкъа мара этта доацалгах, гIулакхаш бокъалгахьа даргхиларах. Цу тайпара уйла йолаш къахьегаш ба тахан «Книга» яхача Нохч-ГIалгIай издательско - полиграфически объединене къахьегамхой а.

Шоай предприяте балхах, тахан цунна хьалашка нийслуча халонех дийцар цу объединене генеральни директора Дзейтов Хьажбикара.

— Хьажбикар, дикка ха я шун объединени вIашагIъелла. Фу лаьрхIа дир из гIулакх?

— Объединени хьаьь дикка ха яле а, духхьал формальни мара лоархIам болаш хиннаяц тха предприяти. 1990 шера январь бетта денз мара доладеннадац тхо бокъонца вIашагI а кхийтта болх бе. Харц хургдац, тха яр санна объединени ерригача Союзе а яц, аьлча.

— МалагIа бешхало я, вешта аьлча, малагIа пайда ба шоана а паччахьалкхенна а объединени вIашагIйоллар хьахулар?

— Ма дарра аьлча, тха болх ма хетта дIабодаш хилча, пайда боккха баргбар. Хьажал, хьалхагIа, духхьал издательство мара тхона чуйоагIаш йоацача хана, типографена хьалхашка тхо заказчикаш мара дацар. Ерригга полиграфически база типографе кара яр. Цудухьа, «арахьарча» заказаша дукхагIа пайда луш хилча, тха гIулакхаш тIехьашка даха а таро лора типографе. ХIаьта хIанз цу тайпара хIама хила йиш яц. ХIана аьлча, типографи а издательство а вIашагIа а теха, доал цхьанне кара хиларах.

Цкъа-дале, из да. ШозлагIа-дале, дIа мел йолхача материалий дикагIа кхом бе вIаштIехьдоал хIанз. Из экономически боккха лоархIам болаш гIулакх да. Нагахьа санна хьалха ханнахьа арахецара оаха книжкашта мара типографега заказ деш хиннадеце (вешта, кхы бокъо а яцар тха), тахан моллагIа а заказ кепатохара хьаэца бокъо йолаш да тхо. ХIаьта типографе ара мел хецача продукцех хьабоала пайда, объединене коллектива юкъара ба.

— Цу гIулакхо бехктокхам а айбеш санна хет сона, иштта дий из?

— ЦIена бакъда, хIана аьлча, моллагIча сага бехктокхам лакхлу. Iа цунна хьалхашкара декхар дизза дIа а довзийташ, из цо кхоачашдарах доагIар дизза дIалой. Со фу ала гIерт аьлча, хьахулаш бола беррига пайда хIанз тха коллектива юкъара ба, тIаккха тха таро я дикагIа болх бечарна алапи лакхде а. Цудухьа, болх дукхагIа хиларга хьежжа, наьха бехктокхам а лакхлу, къахьегамцара безам а совбоал. Цхьаькха а да. ХIанз саг бехке ве йиш йолаш дац тхо, духхьал тхоаш мара. ХIаране хьадер массане а къахьегама юкъедодаш хилча, айлу-кх наьха балхацара безам а.

— Хьажбикар, тахан чIоагIа хала хьал эттад массанахьа а. Со фу ала гIерт аьлча, дукххача предприятеша договорни декхараш кхоачашдац. Из бахьанце доккха зе хулаш латт мехкарча халкъа боахама. Шун балха тIа нийслой цу тайпара халонаш?

— Цу хьакъехьа аьлча, тхо а кIалхардоаладеннадац. Халонаш шортта я. Къаьстта ала лоьра сона, поставщикаша тхона духьал тувсачарех. ХIанз укх сахьате Ленинградски областа Каменогорск яхача городера хьакхьачай ер телеграмма. Цигара тхона сфсетни каьхат лоаттаду. Укх шера хьалхарча квартале (саха даьча заказага диллача) тха адресагIа из каьхат хьалхачийта дезаш бар поставщикаш. Бакъда, шоаш яйтача телеграмма тIа цар хоам бу, шоллагIча квартале мара таро хургьяц шоай из хьалдайта, яхаш. Фу дича бакъахьа да? Тхога даьча заказах, укх шера хьалхарча ах шера нохчийн гIалгIайн меттала дукха учебникаш да тха арахеца дезаш. Заказ ханнахьа кхоачаш ца деш дусе, объединенена доккха зе хургда. Из дош боккъалгахьа даккхара, кхычахьа цу тайпара каьхат арахецача предприятешка дехарийна лаьрххIа саг вахийта веза тха. ТIаккха мел хьовзами зеи да цун а, никъ ца хуле. ДагадоххарагIа аьлча, Каменогорски каьхата фабрика тхона бийдал хьалъяйтара гIулакх юкъагIдаккхара дош паччахьалкхен арбитраже дIачудала лаьрхIад оаха. Из ду оаха, тхоашта хулаш дола зе цу фабрикага дIатакхийта. Бакъда, дизза цо из токхаргда аьлча а, нийса хургдац. ХIана аьлча, цхьацца объективни бахьанаш децаре. Iергбацар уж а, тха заказ кхоачаш ца деш. Из мичча бесса дале а, тхона-м аттагIа дац.

Тха болх кхы а чоалханегIа берзабу ерригача тематически планах ах хIана яц аьнна яр, учебникаша дIалоацаш хиларца. Из иштта нийсденнад, вайнаьха бераш та школашка нохчийн гIалгIайн мотт хьехалга юкъедоаладарца. Со валлац из харцахьа даь хIама да ала. Бакъда, хьалхагIа фу деш даьгIад вай? Нагахьа санна школашка наьна мотт хьехалга, массехк шу хьалхагIа юкъедоаладаьдаларе, тахан сел халача хьал тIа оттаргдацар вай. Цхьабараша ала тарлу, хьалхагIа бокъо яцар, аьнна. ТIаккха, перестройка дIайолаенна, а ма дий ялхлагIа шу. ХIаьта вай 1989 шера мара «сомадаьннадац».

— Тахан, вай мохк рыночни экономикага боалаш ба. Шо кийча дий цу лоархIамеча гIулакхага довлара?

— Бокъонца дерригa а вIаштIехьдаьннад аьлча, нийса хургдац. Цхьабакъда, сихагIа рыночни экономикага даьлча, тхона дикагIа долга кхетадеш-м да тхо. Цу даькъе цхьа масал доаладерггда аз. Цу кердача хьисапе тхо болх бе доладелча, моллагIча кооперативаца, кхыметтел бахача нахаца а заказаш кхоачашдара договораш увттаде таро я объединене. Тхоаш раьза дола маьхаш увттаде а бокъо я тха. ХIана аьлча, тхоашта зе а деш, болх бе йиш мичай. Цунах хьабаргбола пайда таххане а гуш ба.

— Халонех лаьца лакхе хьоахадир вай. Цхьабакъда, уж эшаяра, гIулакх бокъалгахьа даккхара наькъаш хоалой шоана?

— Цу деша тхогара мел эшар долаш да. Болх хьабе лакха говзал йола специалисташ, царна лостам тела наха лоархIаш - сийдеш бола нах а ба. Эшар а саха сатувсар а цаI мара дац: поставщикаша болх юкъагIа ца боахалга. Цу хьакъехьа цхьаькха а аргдар аз. Поставщико оаха йиллача хана бийдал хьаяйташ моттигаш дукха хиннай. Цхьабакъда, вайцига хьэкхаьча каьхат тIадола вагонаш, мича яхай ца ховш яй дIайоалаш хьалаш а хиннад. Тхона вIалла а хIама ца ховш кIираш, бетташ доахаш вагонаш лаьттай, цхьанахьа чу а эза, тхо оарцагIа даьлча мара сага бала боацаш. Вайна ховш да, цу тайпара моттигаш вай Грозненски машиннаькъа отделене шортта нийслулга. Массаза хIиннад, мичахьа я ца ховш, хьсарах, шекарах, кхыча продуктех етта вагонаш вай республике хьачуяьлча, сигала-лаьтта йоацаш яйна дIайоалаш. Цхьа зама яьлча, продукци телха, хIаманна пайдана йоацача кхаьчача, «хьакорайоагIа» вагонаш.

— Хьажбикар, гуш да, шун болх аттачарех боацалга. Теша лов, шоана духьала нийслу халонаш цхьан юкъа мара хург ца хиларах. ХIаьта Iа хIанз дувцалга ловра сона, дIахо йодача хана оашош малагIа литература арахеца лерхI. Соахка фу арахийцар а?

— ЛаьрххIа оттаьча тематически планах ма бий тха болх. Аз лакхе белгалдаь ма хиллара, укх шера хьалхарча ах шера тхо арахеца дезаш да нохчийн гIалгIайн меттала дешара книжкаш а кхыдола учебникаш а. Цул совгIа, иштта арахецаргда республика йоазонхой художественни литература. Царна юкъе са белгалдаккха безам бар гIалгIай вовзаш волча йоазонхочун Базоркин Идриса хержача произведеней книжка. Цунна юкъегIоргда дувцараш, пьесаш, повесташ. Цул совгIа, укх шера арадувла доглалу нохчийн гIалгIайн меттала литературно - художественнии общественно-политическии ши журнали, эрсий меттала альманахи. Вайна массанена вовзаш волча, Нохч-ГIалгIайчен халкъа яздархочун Чахкиев СаIида «ЦIерага маьре яхар» яхаш цIи а йолаш прозаически книжка арадоал укх шера.

ХIаьта дIадаха шу чIсагIа беркате хилар тхона. Къаьстта из ала дсагIа учебни литература даькъе. ДагадоххарагIа аьлча, соахка оаха арахийцад нохчийн эрсийн меттала абаташ, царна эша прописаш, гIалгIайн нохчийн меттала цхьоалагIча классе дешача бераштa лаьрхIа математика учебникаш, нохчийн гIалгIайн меттала 6—7 классерча дешархошта лаьрхIа хрестомате учебникаш, 6—7 класса дешархоштен 9 классерчарнеи дола гIалгIай меттала грамматика. Цул совгIа, арахийцар хьехархошта лаьрхIа учебно-методически литература.

Тахан цхьаннена а дац атта. Цхьабакъда, халонаш нийслой а, царел кот а дувлаш къахьега лаьрхIад-кх оаха. Дала низ лой, тхоай дагалаттар кхоачашде а хьожаргда.

Интервью яйцар А.-Г. УГУРЧИЕВ.

Грозненски модай цIен хIамаш тегача мастерашта юкъе эггара дикагIа лоархIачарех цаI я маIача наьха барзкъаш тегаш йола мастер Хайдарова Аймани. Ткъаь итт шу совгIа ха я цу профессегIа цо укхаза къахьега. Цу шерашка тIехдика кхийттай из ший балхах. Цудухьа, цул хозагIа маха боаккхаш цхьаккха мастер яц модай ЦIен коллективе. Цо барзкъа тийгача заказчикех нагахьа саг дIаводац дег тIара доагIача дIайхача дешашца цунна баркал ца оалаш. Тегаш дола барзкъаш хозеи дикеи хилийтарал совгIа, цхьаккха смена дIаяхийтац цо ший норма 125—135 процент кхоачаш ца еш. Ший опыт, дикагIйола балха методаш камаьрша дIайовзийташ, цо хьалкхеяь говзанчаш итташ ба.

СУРТА ТIА: хIамаш тега мастер А. Хайдарова.

И. ПЛИЕВА сурт.

КООПЕРАТОРАШТА БIАГIАР А МА ХЬЕЖА

Вай мехкарча кооператораштa тайп-тайпарча республикашка болх бара дола шеший тайпара хьалаш да. Прибалтике, Молдаве, Армене цар гIулакхаш дика лел, иштта дац кхыча республикашкара цар гIулакхаш. Ерригсоюзни законашта республикански кулгалхоша дукхача моттигашка тIадетт шоай регионални законаш. Ховш махиллара, промышленносте юкъера лаьрхIача эцаш дола алапи 240 сом да, юртбоахаме 178 сом. ХIаьта кооператораша юкъера лаьрхIача бетта эцаш дола алапи 500 сом да.

Дика бовзаш ва со кооператорий болх. Со «Маклер» яхача кооператива председатела заместитель ва. Тха кооперативо автомашиний запчасташ лоаттаю паччахьалкхен организацешта, кооперативашта, шоай доалахьа легкови автомашинаш йолча бахача наха. Кузовашта ремонт яра йола хьу, меттал, моллагIа транспорт ийю вай мехкарча тайп-тайпарча регионашкара, эца безам болча моллагIчарга йохк уж: организацешка, бахача нахага. Цун къайле йовзийтаргья аз газет дешараштa.

Автомашина паччахьалкхен мах итт эзар сом да. 1987 шера 24 апреле хинна СССР Госкомцена соцам бовзаш болча нийдархоша кхетаду цу автомобилах оаха 25 эзар сом хIана дех. 25 процент оаха совгIа дех итт эзар сомах лаьрхIа а доацаш. 20 эзар сомах лаьрхIа. ХIана? Лакхе оттаьй оптови маьхашта йола коэффициенташ. кооперативашка йохкаш йола грузови автомашинаш шозза езагIа хул. Цудухьа оаха ткъо эзар сомах эц автомобиль, цу маьха IотIатох 25 процент, тIаккха из йохк 25 эзар сомах.

Металл кооперативашта хьахец шоззен ахаззен дукхагIа ахча а доаккхаш. ХIаьта автомобилашта йола запчасташ йохк 2.2-знегара 4.5-знега кхоачаш езагIа, мехкдаьтта продукташ шозза езагIа йохк, иштта кхы дIахо а. Цудухьа кооперативни маьхех тамашъелга а дац. Кооперативаша совнагIа маьхаш доахалга юххьанца дIадоладаьд паччахьалкхено. Цул совгIа, кооперативашкара йоаха налогаш а дукха я. КIезиг-дукха аттача даьлар кооператорий гIулакхаш 1991 шера цхьоалагIча январе денз, налогаш еттара дола закон чIоагIдича денз. Эггара лакхагIъяр а 45 процентал тIехъяла йиш йоацаш я тохаш йола налог. ХIаьта тохаш яр доходага хьежжа а йоацаш, баьча пайданга хьежжа тохаргйолаш я. Производство дегIаккхувлара, Iилман тохкамашта болча пайдана а тохац налог. Халахете а, моттигерча органаша керда закон а шоашта хеттача бесса дерзаде йиш йолаш да. Царна хетачох шоай хьашт долча бесса уттае йиш йолаш я налог. Ховш махиллара, налог дIамайохийтий моттигерча бюджета финансировани яра. Иштта хьалашка халкъа эша товараш хьадара йола дукха кооперативаш кIезигагIа налогаш йоахача кхыча республикашка дIаух. Долче, бюджете ахча дукха дезаш бараштa, царна эшаш дар ца хулаш бус уж. Кооперативаща цхьана дIа ма йолхий цар республикана дIатекхаш хинна налогаш а. Моттигерча органаша белгалдича бакъахьа долаш дар из. Цул совгIа, кхы тIа а мукъайоал къахьегама ресурсаш.

Малхбоаленъевропейски мехкашкарча кооперативай хьалашка кхы дукххача шерашка дог доахалга йолаш дац вай. Цига кооперативашкара маьхаш паччахьалкхенчул лакхагIа хила йиш йолаш дац, хIаьта бийдал царга йохк паччахьалкхен оптови маьхах.

ЧIоагIа саготде дезача гIулакхага кхоачавеш да цхьадола хIамаш. Паччахьалкхен оптови маьхал массехказза езагIа я кооперативашка паччахьалкхено йохка бийдал. Ховш ма дий, тогар эцаш волча къахьегамхочо ший кисарча ахчах из эцалга. Тикашка хьаэца хIама яц. ХIана аьлча, паччахьалкхенна пайданагIа да товар кооперативашка дохкар. Цудухьа кооператораштa бIагIара хьежа дезаш дац вай.

Х. БЕРСАНУКАЕВ,
Автоколонна-1436 юрисконсульт, «Маклер» яхача коммерчески кооператива председатела заместитель.

Нах хIана кхестабу

Ачхой-Мартановски районе цхьаццайолча юрташка чIоагIа хало оз наха юкъ-юкъе электроэнерги ца хиларах. Хьаэпаргья вай СаьмуIашке. Из йоккха юрт я. цига ва шийтта эзар совгIа саг, иштта цига я массайтта тика, консервни завод, совхоз, иштта кхыйола предприятеши организацеши. Цхьабакъда, уж электроэнергеца Iалашъелга Iалаьмате эсала лел. Цига бахача наха а тайп-тайпарча организацей коллективашта а кIордадаьд цунах лаьца дувца, кхоь, яхаш каст-каста хьа ца хецаш из сецаярал совгIа. трансформатор ехе а бетташ доах электроэнерги йоацаш.

Масала, Выгонни яха цхьа улица я СаьмуIашкакхы тилла цIи йоацаш санна тилла. Цунна тара лест-кх из электроэнергеца Iалашъяр а. Цхьа бахьан а мух хьеххача йов цигара электрически сердало. Районе 400 гаргга электротрансформатор я, аьлар сога РЭС-е 30 шера болх беш волча электромонтера Тепсуркаев СаIида, царех ткъаь иттех цхьан СаьмуIашка я, соахка Грозенерча Западни электросетий управлене хиннача республикански профсоюзни организаце конференце дийцар оаха из дош, йоах СаIида, цу даькъе тхоашта гIо дар дехаш, цхьабакъда, цар а де гIо дац тха, аьлар тхога, шоаш а хьанна кач гIоргда ца ховш гIаддайна хьувзаш да, аьнна. Цудухьа тха низ дIанхачац трансформатораштa Iуналде, яхаш дувцар СаIида.

Из бакълувлга хьахьокх юртарча трансформаторашка хьежача. Ткъаьх шу да уж тесса, да воацаш санна латта, Царна гонахьа карт яц е тохаш чIега а бац.

Кхы цхьаькха хIама а да укхаза ала дезаш. Юртара нах, нагахьа санна шоай участкера электротрансформатор иккхача, керда яр эца ахча вIашагIтоха сихлу. ХIаьта цунах цхьа бIаь тума доажкх. Укх шера январь бетта Выгонни улицагIара трансформатор иккхар. Цига дошо яр оттайой а, цхьа кепиг ца дала чIоагIо яьй цига бахача наха.

Уж санна йола проблемаш электроэнергеца ювзаенна нийсъяларах юртарча деша дагIача бераша а чIоагIа хало лов. Цул совгIа, юртара нах телевизорга хьажа радиопередачашка ладувгIа йиш йоацаш бус дукхагIйолча хана. Иштта хала хьуез уж ток ца хиларах барзкъаш диттa йиш йоацаш, дитта докъаденнарашта аьшк тоха йиш йоацаш. Грозенерча Западни электросетий управлене кулгалхоша цкъа мукъагIа из дош къоастадерггдацар-теш яхаш, ладувгIаш ба цу гIулакхага СаьмуIашка баха нах.

В. КУРБАНОВ.

Геттара зIамига вар со из саг сона вовзача хана, цхьабакъда, цунца вIашагIкхетар диазза мара хиннадац. ЛаьрххIа из саг вовза, цун истори ха гIийртав со, цхьабакъда, со дог тийша ва, цхьанна а халкъа — е шийчун а, е кхычун а моастагIа из хинна ца хиларах, сийлахь-доккхача эрсий халкъа хIета-вета а.

Дукха дIаьха дсацача укх сай йоазонца са дувца безам ба А. Автархановх алхха сайна цунах дика а хаьдда а ховш дар.

АВТАРХАНОВ:
БАКЪДАРИ ХАРЦДАРИ

Iабдурахьман ваьв Надтеречни района Лоха-Новре яхача юрта, карара бIаьшере йолаеннача юххье къора-меттазача, къеча ахархочун Гиназа дезале. Цигарча хьужаре деша ваьгIав, бера хана денз эрсий мотт ховш а кхы цхьаннегахьара а новкъостал доацаш эрсий меттала йоазув-дешар ше Iомадаь а хиннав. 1923 шера хила мегаш да из — цу хана халкъа образоване областной отдела эггара хьалхара заведующи а Нохчий Автономии области ЦИК-а член а хиннача цун юртахочо Чалин Шамала Нохчий къаман школашта хьехархой кийчбеча областной курсашка деша хьийхав Автарханов Iабдурахьман.

Иштта дIаболабеннаб цун вахара творчески никъ. Грозненски рабфак ханал хьалха чакхъяьккхачул тIехьагIа педтехникума директор, облОНО заведующи волаш, ВКП(б) обкома аппарате болх беш а Нохчий АО кхыча гIулакхаш тIа а хиннав из. 30-ча шерашка массехк политически брошюра арахийцад цо, царна юкъе хиннад «Нохчашкахьара революции контрреволюции» яхар а. ЦIена дог-уйла долаш, гIулакхаца, ший халкъ кIоаргга дезаш вар А. Авторханов.

Цул тIехьагIа Москве ВКП(б) ЦК Красни профессура Институте деша а ваха, из тIехдика дийша чакхъяьккхай. Из йисте ма яьккханге а цхьан юкъа ВКП(б) ЦК аппараге болх баьб Автарханов Iабдурахьмана.

Из шаьра вовзаш хиннав Сталина, Молотовна, Калинина, Ворошиловна, Ждановна, Маленковна, Сусловна, кхычарна. Дика вовзаш хиннав из «Известия» яхача газета керттера редактор хиннача, цу хана цу газета тIа кепатеха араяьннача Сталина статьяна критика еш йола ИКП дешархочун А. Авторханова статья кепатехача Бухарина а.

ХьатIаэттад балане 1937 шу. ХIаьтта педучилища йисте а яьккха, халкъа образоване системе болх беш вар со. Цу хана массе метте нах лувца болабаланза бар, хIаьта а унзара денош доладеннадар. ДагадоагIа сона, 1937 шера ВКП(б) Нохч-ГIалгIайн обкома отдела заведующи а цу хана лоархIаш саг а хиннача Х. Акуева «Грозненский рабочий» яхача республикански газета тIа араьхар А. Автархановнеи цо арахийцача книжкаштеи мотт бетташ йола статьяш. Уж бахьан долаш «халкъа моастагIа» ва аьнна чувеллар А. Автарханов, хIаьта массехк бутт баьннача гIолла Х. Акуев ше а.

Иштта дIадоладелар эггара даькъазагIа, унзарагIа, саготонех хьалдизза дола Автарханова вахар. Массехк шера Нохч-ГIалгIайчен набахтенашка чуваьллар из, массехказза суд йир цунна. А. Автарханов «бIехве» а наха хьалхашка из «бехке» хетийта а лаьрхIа еш яр судаш. Уж судебни процессаш яр А. Автарханов вувчара ваьккхараш а. Царца гIалат яьннаяр «НКГБ-ей НКВД-ей органаш. хIана аьлча «тройка» решенегIа топаш ца а тохаш, дерригача адамашта хьалхашка А. Автарханов бехке а ваь кхоачашде лаьрхIа хиннад цар шоай бIеха гIулакх. ХIаьта укхан аьттув болаш нийсденнад из. Лакхехьарча суда цхьаккха бахьан корадаьдац цунах «халкъа моастагIа» лархIа, кхы судо бехке ца а веш хьахийцав из. Цхьабккъда, НКГБ—НКВД органашеи партийни органашеи шоаш бехказа валийтавац из, гешт даьдац цунна, даим из кIалвита, тийшача балхагIа цунна доацар тIакхолла гIерташ шоай хур даьд цар.

Сийлахь-боккха Даймехка тIом хьалехьа лаьцачара мукъахийца воллаше а, цхьаннахьа а балха дIаэцаши цхьан метте вахийташи хинавац цар из. Бокъонца сагIадехарга тIера ди хиннад цунга, кхыметтел ши пазати Iаьржача маькха чIегилги эца а таро йоацаш. Дукхаза а машиннаькъа вокзалашка бийсаш яьхай цо. Ираз дайнача хьал тIа хиннаб цун дезал: сесаги зIаммига ши йиIиги.

Лакхе аз ма яздаьдарий Iабдурахьман Гиназовичаца массехказза вIашагIкхетар хиннад са, аьнна. ШозлагIа вIашагIкхетар хилар са цунца 1931 шера сентябре, ший хана Нохчашкахьа цIи хеза деятель хинна Чалин Шамал веннача таьзета. Цига Лоха-Новре Чалина гаргарча нахага кодам бе венавар А. Автарханов а. Къе вахаш саг вар Ш. Чалин, цхьабакъда, Петербурге студент волча хана, Октябрьски революци а ялалехьа, цо Iалашъяь йIаьхий библиотека яр цун. Из библиотека совгIата А. Автархановна еннаяр цо.

1942 шу. Аьхки, г. Грозне «Ленинан некъ» яхача газета ответредактор вар со. Цкъа, кабинета ниI хьа а йийлла, са секретаршас аьлар: «Хьо волча вена Автарханови цунца цхьаькха цхьа къонахи ва, хьо волча чудахка мегаргдий тхо, яхаш, хетташ. Бакъдар аьлча, цу хана сона хацар Автарханов яхар малав. ХIаьта а «хьачудувла йоах, ала» аьлар аз.

Иштта хьачуваьлар из вай вийца, «халкъа моастагIа» А. Автарханови «халкъа моастагIа», НГIАССР юхаоттаьчул тIехьагIа областной прокурор, республика прокурора заместитель, района прокурор, «Ленинан некъ» яхача газета редактор хинна, хIанз партеи къахьегамеи ветеран, союзни лоархIаме персональни пенсионер вола Мехтиев Хьасани.

Цар шоаш хьабовзийтачул тIехьагIа Автарханов дагавера сона, цигга хьоашал техар аз хьалха «халкъа моастагIа» хиннача Х. Мехтиевца. Салам-моаршал дIахьа ийцачул тIехьагIа дийцар цар сона шоаш сенна. фу лаьрхIа баьхкаб. Сона дагадоагIачогIа, Iабдурахьман Гиназовича дийцар иштта дар:

«...Iа тхох бехк ма баккхалахь, тхога дикка ладувгIа а тха дехар кхоачашде а деза Iа, аз сай шоллагIа да лоархIаш хиннача Шамала вешний воI ма хиннавий хьо...» Ше а Мехтиев а вийна ваьнначул тIехьагIа, дIахо аьлар цо: «Тхона хов, укхаза ВКП(б) ЦК-ара баьхка уполномоченнеш болга а хьа царца хьоашал долга а, царех цхьаннеца ваха районашка гIолла хьо лийнналга а. Укх беттaшка доахка тха письмош дIа а лийя, тхо ше волча тIаэца ала цунга». Аз дош делар царна, из дехар кхоачашде.

ТIаккха, цар дена гIулакх дийца чакхдаьннaчул тIехьагIа, тхоашта юкъера къамаьл дIахо доладир оаха. Сийлахь-боккха Даймехка тIом а бийцар. Са кабинете хьалъуллар дунен доккха географически карт. Истола тIара къоалам хьа а ийца, из тIа а уттабеш, гитлеровски Германе дIалийца мехкаши вай, советски, регионаши хьахьувкха эттар А. Автарханов. Юххера а, ший; къамаьл чакхдоалаш аьлар цо (из сона геттара дика дага а доагIа): «фашистски Германи эшаргья (цун бахьанаш а дийцар цо). Грозный, аьлар, мехкдаьтта промышленни город я, цхьаккха дича а дIакараяхийта йиш яц ер, бакъдар аьлча, аттачарех декхар дац из...»

Цу дийнахье а парте обкоме а ваха, ЦК уполномоченни хьа а леха, дIаделар аз цунга А. Автархановеи Хь. Мехтиевеи яздаь письмош. Автархановх сайна ховр дIадийцар аз цунна. Сога дика ла а дийгIа, бетташ хьадаьстар цо, письмош сихха Iо а дийша аьлар:

«ЦК-ана хьалхашка цар оттадеча дешаех лаьца аьлча, хIанз уж дувцача дац вай, тIом чакхбаллалца уж къоастаде вIаштIехьа дац». (Уж фу дешаш да аз дIа а хаттанзар, хIаьта хIанз а хац сона царех дола хIама). ТIаккха дIахо аьлар цо: «ХIаьта уж балха бахийтара хаькъехьа аьлча, цу гIулакха царна новкъостал де хьожаргва со обкомагеи Совнаркомагеи гIолла».

Со цигара сай балха юха хьавеча, вIашагIкхийтар тхо Автархановцеи Мехтиевцеи. ЦК уполномоченнеца сай хинна къамаьл дIадийцар аз царга. Сона баркал а аьнна, уж дIабахар. Цул тIехьагIа кхы тхо вIашагIкхетанзар, хIана аьлча, дукха ха ялалехьа юха а тIахьийха со эскаре дIавигар.

Цхьа ха яьнначул тIехьагIа хайра сона, А. Автархановна цхьаккха тайпа болх ца беннaлга. Грозера эккхаваьв из 24 сахьатал тIехIе кхы ха ца луш. Цхьанна а районо шоай территоре тIаIе мукъа беннабац цунна. Цул тIехьагIа ваханза ца воалаш дIавахав из Калмыке, ший даь йиша йолча. Фашистски эскаро из мохк дIалаьцачул тIехьагIа кхычарпа цхьана плен вигав из фашисташа, сона хетачогIа, цхьанна а оагIорахьара бакъде йиш йолаш хIама дац из ше раьза а хинна фашисташта дIакараваха хиннав яхалга.

1944 — 1945 шш., вай халкъ Iодахьийта Казахстане долаш, МВД Карагандински областной управлене оперативни балха тIа вар со. Цига цкъа вIашагIкхетар хилар са сай цхьан мехкахочунца. Цо дийцар сона: «1942 шера гурахьа со а вар немцаша плен вига, город Моздок цар дIалаьцача хана. Цига бар ЦIеча Эскарера байдда, фашисташта дIакарабаха дизертираш а шоашта дага а доацаш царна юкъе нийсбенна нах а. Цу ханна вIалла дага а доацаш цига вера А. Автарханов. Цкъа Советски Эскаро готбаь немций Моздок йита а йита дIабаха кийчлуш болча хана, А. Автархановца вIашагIкхетар нийсделар тха, цигга цо дог тешадеш аьлар тхога: «Са деза, са хьамсара нохчий, немций тIехьашкабоалаш ба, бухсоццаш ераш эша а баь, вай кот а даргда. шун цIагIа дай-нааной ма бий, истийн бераши хила а мег, са дехар да шуга фунагIа дий а, шоай низ ма кхоачча вай мехка дIацIадаха хьажа... Со се цIава йиш йолаш вац, немцашца ца Iийча валац». Со тийшар цо дийцачох.

ТIом йистебаьлар. Из чакхбала цхьа шу совгIа ха мара ца йисача хана, нохчийн гIалгIайн халкъаш, цхьадола кхыдараш а санна, кизгагIа малхбоаленгахьа дIадахийтар. Сталин венна кхо шу даьннaчул тIехьагIа мара юхаоттаьяц Нохч-ГIалгIай автономи. Цхьабакъда, укх тIехххьарча ханналца, сийлахь-йоккха перестройка йолаяллалца, А. Автарханових хIама хьоадаьдац, яздаьдац вай, хIаьта цун произведенеш кепа хIаьта а мича техай. ХIанз вай мехка бокъонца йола демократи я, ший хьаштдар ала а язде а мукъа ва хIаравар. Цудухьа аз а язду ер мугIараш.

Дукха ха йоацаш «На страже» яхача газето — Казахски ССР МВД органо кепатехаяр (1990 ш. 1 июль) «Сталин валара къайле» яхача А. Автарханова книжка тIара материал. ХIаьта цу статьян дешахьалхен тIа яздаьдар: «А. Автарханов — Кавказе ваьв. Историе образовани яьккха ва. Парте ЦК болх беш хиннав. 1937 шера Iаьдало низ тIалоаттабаь саг ва. Мукъаваьннaчул тIехьагIа Малхбузехьа ведда дIавахав, цига докторски диссертацена защита а яь, Россе историегIа профессор а хинна дIаэттав...»

«Сталин валара къайле» яхача книжка тIа А. Автарханова, официальнии вештеи документаш дашха а доашхаш, дог тешадеш хьахьекхад, мел аьлча а Сталина валар тийшача балхагIа хинналга.

Автарханова баь тохкам санна дола книжкаш вай мехка наггахьа мара дац. ХIаьта уж массанена а чIоаггIа хьаштдолаш да, цудухьа, шеко йоацаш, издателий новкъостальца укх гарггарча хана массанега уж дIа а кхоачаргда».

Ишта яздеча МВД газета раьза ва со. ХIанз вайцига а язъе йолаяй А. Автарханова книжкаш тIара фрагменташ. Из нийса а дизза даргдоацаш а хIама хет сона.

Соахкарча «Огонек» яхача журнала 26-чеи 27-чеи номераш тIа кепатехадар: «А. Автарханов. Вай ханарча историцара. XXV-гIа съезд — Брежнева съезд». «А. Автарханов. Брежнев: политически характеристика опыт».

А. Автархановх дика язду «Огонека» 25-ча номер тIа: «А. Автарханов Малхбузехьа эггара дикагIа лоархIача политологех цаI ва, вай политическии паччахьалкхени система къоабалъерех вац, хIаьта а хIамай чIоагIа терко ю цо, уйла тIаяхийта доаших уж. Итташ шерашка арахийцад цIаькха а кхы цIаькха а кепаеттaш, кхыча къамий меттала таржамаш даь цун дукха книжкаш. Уж дешараштa дIахайта гIерт автор: сийлахь-доккхача халкъа а сийлахь-боккхача мехка а хиннар фуд, хIанзарча мискача вахарга уж мишта кхаьчад... Духхьал хIанз, воай вахар хувца, кердача тайпара из хьалде вай гIертача, дIаяхача ханага юхахьажанза а из кхетанза а даргдоацача вай кхаьчача хана...»

Бакъда из, хIанзарча хана даллане а даргдац вай воаш хьабенача гIайгIанеча, баланеча наькъага юхахьажанза а нийса. ЙоагIаш йола вывод аш цунах лаьца йинза а, воай баьде, массаза а лочкъадаь доалладаь истори телха а ца деш.

А. Автархановна а доагIаш да из. Со чIоагIа дог тийша ва, из «халкъа моастагIа» ца хиналгахи хила йиш йоацилгахи. Из массаза а халкъагахьа, цун паргIатонгахьа, демократически строй оттаяргахьа хиннав. Цудухьа цунна тIайиллача бIехача цIерах цIенбанза варгвац из: Из ший мехка юха цIавоалаве а паргIатта Сталинахи цун компанехи, сталинизмах а цунах даьннача зуламех а, вай сийлахь-йоккхача перестройках паргIатта язде мукъавитанза а варгвац. Со дог тийша ва, цу тайпара решени цун ший — нохчий халкъо меттел, сийлахь-доккхача эрсий халкъо, СССР дерригача халкъаша къоабалъергйолгах.

Б. ЧАЛАЕВ,
СССР журналистий Союза член, 1940 шера денз КПСС член.

ДОЗАНАЛ ДЕХЬАРА

Персидски залива хи чу мехкдаьтта а мехкадеш, бокъонца бола экологически тІом бу Ирако лоаллахарча паччахьалкхенашта духьала, цу регионе дийна мел долча хІаманна духьала.

СУРТА ТІА: Іалаьмате йоккха мехкдаьтта Іатта латта моттиг хьахьувкх тІаьско регионе карта тІара.

АП—ТАСС телефото.

«ТІом сиха чакхбаларга догдаха йиш яц»

Иштта хет массехк шера Іарбий мехкашка советско-Іарбий военни гІулакхаш цхьана леладара наькъагІа болх беш хиннача эксперта подполковника Поздняков Владимира.

ИАН-а корреспондента шена интервью луш, цо аьлар, тІом сихха чакхбаргба, аьнна хийттар хІанзалца кхоачашхиннадац. Тамаш я Кувейт мукъаяккхара декхар дукхкхача къамий низий ВВС-о сихха кхоачашдой. Низаш бебе дале а, ІІаьххача хана тІема юкъеэзза хила йиш йолаш я США.

Цун ха хоадаеча хана теркалъе йоагІа берригача Іарбий юкъара фактор: иракски герзашцара низаш морально-политически бІубенна хилар, иракски салтечун кийчони образованен боарам. Заливерча тІема маІан Іарбий мехкаша кхетадар, уж довна юкъедахар дуккхача даькъе Израиль Ирака духьаларча тІема юкъеяхарга хьежжа хургда.

ХІаьта Іарбий салтечун тІема хьинарга диллача, из дислина йолаш, шийна тІадилла гІулакх кхоачашдеш ва бІарчча хьайийцача. Цхьабакъда, вокх оагІорахьара, декхараш кхетадарга диллача, сел чІоагІа сакхетам болаш салте вац из, дукхагІча даькъе ший декхараш механически кхоачашдеш ва. Кхоачамбоацар — бІарчча хьайийцача грамотноста боарам лакха ца хилар, инициатива ца хилар, тІаккха цо тІема денал хилийтац, гІулакхаш кегаду.

1967 шерарча тІем тІа масалаш хиннад Іарбий салташа са дехка турпалал гойташ, цхьабакъда, хьалах ца кхетача хана шоай де дезачоа тувлалуш хиннаб, хІаьта цкъаза, шоаш эшара уйла дег чу йоссаш а хиннай. Бакъда, иракски эскара иранцашца тІом беча хана Іоаяь яьссален хьалашка тІом бара бархІ шера опыт я. Цхьабакъда, из тІом хІанзарбар санна боацаш; позитивни бар, цига керттерча даькъе тІех хиннар иракски авиаци яр.

Лаьттан тІа беш бола хІанзара тІом дукхагІа мобильни хургба: танкаш сихха чакхъювлаши форда десант Іойоссаеши хила а тарлу. Цига дукхагІа маневрировани е езаргья иракций, хІаьта цо США авиаце совле яккхара халонаш духьалъувттаергья, тІаккха цо а, кхетадеш мадарра, халагІа хулийтаргда бІу тІаоза, доагори тІема кхоачами тІаккхахва.

ЛоархІаме дош: иракски салтечо Кувейт ший цІа, Ирака цхьа дакъа санна лоархІ е лархІац. Нагахьа санна тІом цун даьхен территоре тІа беш хуле, тІаккха иракски салтечун ший цІа лорадара уйла чІоагІлургъя. Иракски духьаленаш увттаргья массе метте. Уж юхатоха хала хургда наькъаш ца хиларах моттигаш йохае тарлуш хиларах, и. кх. дІ. Хетаргахьа лаьттан тІара тІом нийсбе халагІа хургда союзникашта, сигалара дов чудечул.

Нагахьа санна Ирака чухьара гІулакхаш ца талхе, дов Іалаьмате дІаьхлургда, аьлар подполковника Поздняков Владимира ший къамаьл чакхдоалаш.

(ИАН).

Саддам Хьусейна стратеги

Жан Мишо — Бельге университетски гІозарашка вовзаш вола Іарбий гІулакхийн исламеи даькъера специалист.

Эггара хьалха, аьнна хет бельгийски эксперта, теркалъе еза укх тайпара факт. ХІанзалца хьа Іарбашта-бусалба адамашта юкъера нах чІсагІа дог тийша ба, хІанзара «кхоалагІча дунентІара» доазонаш хьалха хиннача метрополеша — Великобритане, Франце, США-с, цхьаццайолча моттигашка Советски Союзо а — шовзткъа шу хьалха шоаех хьоарчадаь хиларах. Цудухьа, тамаш яц, уж доазонаш законагІа долга юкъ-юкъе шеконе увттадеш хилар. Белгалдоалаш да цу вай ювцача Багдада масал. Хомейни волча хана Иран мелъеннача юкъагІа «ший доазонаш нийсде» мегаргдолаш лаьрхІад Ирако.

Бусалба наьха идеологий кхетам, аьнна хет Жан Мишона, юкъеберзабаьб кхыча дуненцара дараш мара кхы доазонаш хургдоацаш йола алхха исламски сообщество юха хьаярах йолча уйлано. Из дІакхастаргдар Джакартера Марракешага, Томбуктугара Бухарага кхаччалца.

ХІаьта Ирако ше, Мишос яхачох, ший халкъ цІаккха а лаьрхІадац къаьстта къам, берригача Іарбий цхьа дакъа мара. Іарбашта юкъера доазонаш кагде Іалаьмате чІоагІа безам ба тІехь-тІехьа экономически нийсхо ца хилар вокхар чІсагІдеш хилари палестински проблема къоастаянза хилари бахьан долаш. Цу хІамашка диллача Кувейт дІалацар Ирака неттара нийса хеташ да: цу тайпара никъ Израилаца къовсам лоаттабара низ бола къам бІарчча юха вІашагІтохар процессаца нийса боагІаш хиларах.

2-ча августал тІехьагІа иракски хьашташ лорадаргара панарабизмана, цул тІехьагІа — исламизмана тІавийрзав Саддам Хусейн. Нийса лоархІам баьб цо ший оаз дІахозаргхилара. ХІана аьлча, бельгийски тохкамхочоа хетачох, бусалба адамаш кхы тешац «импортни» идеологех, цудухьа исламера корабоагІа царна дунен тІа нийсхо юхаоттаярга бода никъ. Цар малхбузено доал дара инструмент лоархІаш йолча дунен халкъашта юкъерча бокъонал лоархІамегІа я царна теологически, экономически, политически ставкаш.

Игорь РАПОПОРТ. (ИАН).

Брюссель.

Ирако ракеташ чуеттарах Израиле нах лозабаьб. Израила чухийца цхьаццайола ракеташ Тель - Авиве а Хайфе а нах бахача кварталашка лийлхай.

СУРТА ТІА: Тель-Авива чуйийттача ракеташа лозаваьрех цаІ.

АП — ТАСС телефото.

«СИХ МА ЛЕ»

1990 шера Тель-Авивер дунен халкъашта юкъерча аэропорте хьакхаьча ши бІаь эзар жугате торжественни хьале тІаэцара вІашагІкхетар хилар. Эксперташа еннача оценках из юхьиг мара яцар. Кердача 1991 шера СССР-ера Израиле 300 эзар переселенец дІакхача везаш ва.

Израиле баха дІаухаш бола советски жугатий тІехьтІехьагІа дукхагІа хулаш боагІа, иммигранташта цига башха паргІато еце а «Едиот ахронот» яхача газета тІа дувцачогІа, иудаистски правоведаша—расисташа Россера Израиле дІабахачарех цІена жугатий лархІац, хІаьта цІий цІена хилара законага диллача уж «шоллагІача сорта» гражданаш лоархІ. ЦІена жугатий ба, аьнна тІаийцачарна а палаточни городокаш мара яц. Бе болх а бац.

Эггара а гаргагІа йола цар перспектива тІем тІа йоккхийча топашта шоаш дІалулга я. «Палестин» яхача еженедельника хоам бу. Тель-Авиверча консульстве СССР-а хьалха гражданаш хиннараша цІабахкийтар дехаш 20 эзар заявлени яйта хиларах. Уж санна болча наьха аьттув наькъа болхаш мара хилац, яха къаьнара кица бакъду царгарча хьало.

ИВАН МЕНЬШИКОВ. (ИАН).

ТЕЛЕПРОГРАММА

9 ФЕВРАЛЬ, ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — Концерт.
6.55 — Мультфильм.
7.15 — Массанена йола спорт.
7.30 — Ритмически гимнастика.
8.00 — Іуйрийнара самукъадоакхха программа.
8.30 — Унахцlено.
9.00 — ТСН.
9.15 — П. Чайковски. Фортепианонен оркестранен лаьрхІа концерт.
9.45 — Мультфильм «Смех и горе у Бела моря».
10.45 — Документальни фильма премьера. Мстислав Келдыш.
11.50 — С. Самсонова фильмаш. «Попрыгунья». (1955 ш.).
13.30 — Халхайоал «Фламенко». (Испани).
14.00 — Научно-популярни фильма премьера. «Ландшафты земли». 5-гІа сери. «Саванны». (ФРГ).
15.00 — ТСН.
15.15 — «Тайна золотых туфелек». Мультфильм. (Венгри).
15.25 — «Саго ихеллад илли». Поэта Л. Дербенева ихоллама сайро.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама. Мультфильм.
18.45 — «Наьха кораг», «Звездная пыль».
18.50 — Художественни фильм. «Гагмен». 6-гІа сери.
19.20 — «Фигуристка». Художественни фильм. (Канада).
21.00 — Ха.
21.45 — КВН. 2-гІа Всесоюзни КВН командай фестиваль Тюмене.
00.15 — ТСН.
00.30 — «ВИД-о» гойт: «Матадор».
1.30 — «Гонки по вертикали». Художественни фильм. 2-гІа сери.
2.35 — «Чаплиниана». Ч. Чаплина музыка. Фильм-балет.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.20 — ДІалокх Вивальди — оркестро.
8.50 — Документальни фильма премьера. «НЭП сквозь призму времени».
9.20 — «Содружество» яха видеоканал.
12.20 — Лыжный спорт. Чемпионат мира. 15 км. МаІанах.
14.25 — «Плюс одиннадцать». Российски ТВ программа.
16.40 — Передачай программа.
16.55 — Музыкальни открыткаш.
17.05 — «Вай исторе оагІош». Вежарий Джабагиевгіар (гІалгІай меттала).
17.45 — ДІалокх М. Айдамировас. Концерт.
18.45 — «Панорама». ИПП.
19.45 — Бийса даькъала хийла, шун бераш!
20.00 — Конькобежни спорт. Чемпионат мира. МаІанах. Голландера передача.
21.00 — Ха.
21.45 — «Ялта-91» яхача эстрадни илле конкурс.

10 ФЕВРАЛЬ, КІИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — ТСН.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Іуррехьа.
10.00 — Даьхен ха тІа.
11.00 — Іуйрийнара самукъадоакхха программа.
11.30 — Путешественниккий клуб.
13.00 — Юртара сахьат.
14.00 — Музыкальни киоск.
14.30 — Программа «Веди».
15.00 — ТСН.
15.15 — Марафон-15.
16.30 — КІиранден променад-концерт. ЦТ-1.
18.10 — «Уолта Диснея» гойт...
19.00 — Са доттагІий, мичад шо? Мультфильм. (Киев).
19.35 — «Моя любимая брюнетка». Художественни фильм. (США).
21.00 — Ха.
21.45 — «Не любо — не слушай». Беламе самукъадоаккха программа.
22.45 — «Къаьнача доттагІчоа». Л. Лещенко концерт.
23.45 — ТСН.
00.00 — «Цыганский барон». яха фильм-концерт.
1.20 — «Гонки по вертикали». Художественни фильм. 3-гІа сери.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е дІаотта!
8.15 — ДІалокх А. Бариленко (гитара).
8.45 — Мультфильм.
8.55 — «Плюс одиннадцать». Российски ТВ программа.
12.25 — Лыжный спорт. Чемпионат мира. 10 км. Кхалнах.
14.20 — «Азе оаз». 3-гІа дакъа.
16.15 — «Уличный портрет». Документальни фильм.
16.35 — Коллаж.
16.40 — Берашта — фильм. «Зимний дуб».
17.00 — Передачай программа.
17.05 — Телефильм.
17.35 — Музыкальни открыткаш.
17.45 — «Юрта цІи ялар». Фильм.
18.05 — М. Мамакаева 80 шу дизарца. (27 январе хиннар юхахьокхар).
19.05 — Шун дехарца. Концерт.
19.15 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.00 — Конькобежни спорт. Чемпионат мира. МаІанах.
21.00 — Ха.
21.45 — Авторски телевидени. «Оба-на», «Намедни», «Хэллоу», «Птичье молоко».
23.45 — Лыжни спорт. Чемпионат мира. Трамплинера кхоссавалар.
00.30 — «Венский экспресс». Художественни фильм. (Венгри, 1978 ш.).

11 ФЕВРАЛЬ, ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — «Іуйре».
9.00 — «Контакт». Экономически обозрени.
9.15 — «Майра сай». Мультик.
9.35 — «Дело было в Пенькове». Художественни фильм.
11.10 — Халхайоал «Фламенко» (Испани).
11.40 — Жизнь для книги. (И. Д. Сеетин). Научно-популярни фильм.
12.00 — ТСН.
12.15 — «Не любо — не слушай...» Беламе-самукъадоаккха программа.
15.00 — ТСН.
15.15 — «Ставка больше, чем жизнь». Художественни фильм. «Я знаю, кто ты». Фильм — 1.
16.10 — «Ткъамаш дийна хьазилг. Александр Дайнека».
16.50 — ДІалокх (фортепиано) СССР халкъа артиста Э. Вирсаладзе В.-А. Моцартен Р. Шуманан произведенеш.
17.45 — Берий сахьат (немецки меттала урокаца).
18.45 — «По законам рынка».
19.15 — «Контакт». Экономически обозрени.
19.30 — «Серебряные озера» яха художественни фильм.
21.00 — Ха.
21.435 — «Оттело» В. Шекспир. Мордовски Паччахьалкхен драмтеатра фильма-спектакла премьера.
00.25 — ТСН.
00.45 — «Только в Мюзик-холле». Художественни фильм.
01.50 — «Билет в первый ряд». Советски эстрада хьалхлелаераш.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Прекрасное и загадочное». Научно-популярни фильм.
8.35, 9.35 — Литература. 9 класс. М. Ю. Лермонтов.
9.05 — Итальянски мотт.
10.05 — «Великобритани тахан». Эрсий меттала передача.
10.35, 11.35 — Астрономи. 11 класс. Малх.
11.05 — Русская речь.
12.05 — Е. Ивановас дІалокх Ф. Пуленко романсаш.
12.25 — Лыжный спорт. Дунен чемпионат. 10 км. МаІанах.
14.00 — «Планета». Дунен халкъашта юкъера программа.
15.00 — «Цкъа... вІашагІкхийттар...» О. Кирюшкина пантомимаш.
17.35 — Передачай программа.
17.40 — Телефильм.
18.15 — «Председатель». Киноочерк.
18.40 — Телехьажархой дехарца. «Е. Мальсаговой иллеш». Концерт (Юхахьокхар).
19.10 — ИПП.
19.50 — Музыкальни открыткаш.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! Мультик.
20.15 — РСФСР городий телестудеш. «Хала шу председатела» (Йошкар-Ола).
21.00 — Ха.
21.45 — «Тхо — шун бераш». Художественни фильм. 1, 2-гІеи сереш.

12 ФЕВРАЛЬ, ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — «Іуйре».
9.00 — Актуальни репортаж.
9.15 — «Дарвоз». Телевизионни документальни фильма премьера.
9.30 — Берий сахьат (немецки меттала урокаца).
10.30 — «Серебряные озера». Художественни фильм.
12.00 — ТСН.
12.15 — «Джаз в кармане». Владимир Некасин. Фильм-концерт.
15.00 — ТСН.
15.15 — «Ставка больше, чем жизнь». Художественни фильм. «Отель «Эксельсиор». Фильм — II.
16.20 — «Я чувствую неизбежность». Телевизионни документальни фильма премьера.
17.05 — «Фаьлг Баьчохи цун наьнахи». Мультипликационни фильм.
17.25 — Къамаьл ду СССР МВД министра заместитела С. Лисаускаса.
17.40 — Берий музыкальни клуб. «Рок-урок».
18.25 — «Советы постороннего». Итальянский бизнес и исторические аналогии».
19.10 — ДІалокх РСФСР халкъа артистка О. Воронец.
19.30 — Презентация Пекинского телевидения на ЦТ.
19.50 — Телевизионни документальни фильма премьера. «Великая китайская стена», (КНР).
20.10 — Кхо сери йолча телевизионни художественни фильма премьера. «Фиолетовые соблазны». 1-ра сери. (КНР).
21.00 — Ха.
21.45 — «Вид»-о гойт: «Поле чудес».
22.30 — Телевизионни художественни фильма премьера. «Китайские рыцари» 1, 2-сереш.
00.00 — ТСН.
00.20 — «Противостояние». Телевизионни пхи сери йола фильм. 1-ра сери.
02.25 — «Къаьнарча кино санна», Оперетта артистий концерт.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Ларец древности». Научно-популярни фильм.
8.35, 9.35 — Физика. 11 класс. Лазераш.
9.05 — Французски мотт. 1-ра шу.
10.05 — Французски мотт. 2-гІа шу.
10.35—11.35 — Музыка. 6 класс. Эрсий халкъа иллеш.
11.05 — Вай беш.
12.05 — ДІалокх Г. Беседина.
12.25 — Лыжный спорт. Дунен чемпионат. 5 км. Кхалнах.
13.30 — Ритмически гимнастика.
14.00 — В. Тендряков. «ЖІалийна маьхк». Телеспектакль.
15.10 — «Иштта ях-их». Документальни фильм.
17.25 — Передачай программа.
17.30 — Телефильм.
18.00 — «Театр-сан дахар». Телеочерк (нохчий меттала).
18.20 — Музыкальни открыткаш.
18.30 — «Хано тІера боакхаогбац бехн».
19.10 — ИПП.
19.50 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.00 — Меттах йола Закона проект ювцаш (Духьалара эфир).
21.00 — Ха.
21.45 — «Кинопанорама».
23.00 — С. Цвейг. «Воскрешения Генделя» Литературно-драматически композици.

13 ФЕВРАЛЬ, КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — «Іуйре».
9.00 — Деловой курьер.
9.15 — Берий музыкальни клуб «Рок-клуб».
10.00 — «Фиолетовые соблазны». Телевизионни кхо сери йола художественни фильм. 1-ра сери (КНР).
10.50 — «Свинопас». Мультик.
11.10 — «Китайские рыцари». Телевизионни художественни фильм. 1-ра сери (КНР).
12.00 — ТСН.
12.15 — «Китайские рыцари». Телевизионни художественни фильм. 2-гІа сери.
15.00 — ТСН.
15.15 — «Ставка больше, чем жизнь». Фильм — III. «Совершенно секретно».
16.10 — «Второй украинский. Хроника и воспоминания». Документальни фильм.
16.50 — С. Прокофьев. Скифски сюита «Алла и Лоллий».
17.15 — Берий сахьат (английски меттала урокаца).
18.15 — IV Всероссийски халкъа инструментий доакъашхой конкурс.
19.05 — Недипломатически беседы. Дакъа лоацаш ва Чрезвычайни полномочни Франци вола СССР посол Ю. Б. Дубинин.
19.30 — «Ярмарка в Лунтане». Документальни фильма премьера. (КНР).
20.10 — «Фиолетовые соблазны», 2-гІа сери (КНР).
21.00 — Ха.
21.45 — Телевизионни художественни фильма премьера «Ли мадчжао». 1-ра сери (КНР).
23.10 — Опера езарашта.
00.10 — ТСН.
00.30 — «Противостояние». Телевизионни художественни фильм. 2-гІа сери. 1-ра дакъа.
01.25 — «Шекспириана». Фильм-балет.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Са а хилийта цІена...». Документальни фильм.
8.35, 9.35 — Информатикан вычислительни техникан лардаш. 11 класс.
9.05 — Немецки мотт. 1-ра шу.
10.05 — Немецки мотт. 2-гІа шу.
10.35 — Литература. 7 класс. А. П. Гайдар «Школа».
11.05 — Унахцlено.
11.35 — ДІалокх П. И. Чайковске цІерагІча московски пачхьалкхен консерваторе студентий хор.
11.55 — Лыжный спорт. Дунен чемпионат. Двоеборье. Эстафета 3 по 10 км.
13.45 — Телевизионни музыкальни абонемент. Презентация Российского национального симфонического оркестра. Передача — 2.
14.45 — Документальни фильма премьера. «Неосторожники».
15.15 — Украина музыкальни фольклора концерт.
17.05 — Передачай программа.
17.10 — Кинопрограмма.
18.10 — Музыкальни открыткаш.
18.20 — ИПП.
19.00 — Медицина в хозрасчет (нохчий меттала). (Духьалара эфир).
19.45 — Фильм-реклама.
19.50 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! Мультик.
20.05 — Хоккей. СССР чемпионат. «Сокол» — «Спартак». (3-гІа период).
21.00 — Ха.
21.45 — РСФСР Верховни Совета сессе.
22.15 — Н. С. Лесков «Очарованный странник» яха телеспектакль.

14 ФЕВРАЛЬ, ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — «Іуйре».
9.00 — МВД сводкаех.
9.15 — Берий сахьат (английски меттала урокаца).
10.15 — «Фиолетовые соблазны». 2-гІа сери (КНР).
11.00 — ДІалокх Т. Вольская (домбра).
11.10 — А. С. Пушкин. «Повести Белкина». «Гробовщик», телеспектакль.
12.00 — ТСН.
12.15 — СССР Паччахьалкхен Академически Доккхача театра солистий Е. Образцовай, М. Касрашвили, В. Богачевай концерт.
15.00 — ТСН.
15.15 — «Ставка больше, чем жизнь», 4-гІа сери. «Кафе «Роза».
16.30 — Телевизионни художественни фильм. Насти человека», «Орешек».
17.10 — «Я вам спою». А. Колосова иллеш.
17.35 — Берашта-фильм. «Топинамбуры» 1-ра сери.
18.40 — «16 шу даьннеи бокхагІеи».
19.25 — Телевизионни документальни фильма премьера «Виды Пекина».
20.10 — «Фиолетовые соблазны», 3-гІа сери (КНР).
21.00 — Ха.
21.45 — МВД сводкаех.
22.00 — Телевизионни художественни фильма премьера «Ли мадчжао». 2-гІа сери.
23.15 — Телевизионни документальни фильма премьера. «Азиатски ловзараш хьаделл».
00.35 — ТСН.
00.55 — «Противостояние». Пхи сери йола фильм. 2-гІа сери. 2-гІа дакъа.
01.55 — «Шо хьех С. Ротару».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Анри де Сен-Симон». Научно-популярни фильм.
8.35—9.35 — Литература. 8 класс. Л. Н. Толстой. «После бала».
9.05 — Испански мотт. 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. 2-гІа шу.
10.35 — 11.35 — Литература. 10 класс. Ф. М. Достоевский. «Преступление и наказание».
11.05 — «Экрана тІа 0-1 служба».
12.05 — Документальни фильма премьера. «Бабушкина квартира».
12.25 — Лыжный спорт. Дунен чемпионат. Эстафета 4 по 5 км. Кхалнах.
13.45 — Ритмически гимнастика.
14.15 — Документальни экран России. «Зову всех любящих правду» передаче дакъа лоацаш ба Д. Лульковн Ю. Кулагини.
16.55 — Передачай программа.
17.00 — Телефильм. «Посадил старик дерево».
17.20 — Нравственностах дола къамаьл.
17.50 — Киножурнал.
18.00 — Паровозом хорошо. Пароходом хорошо. Самолетом лучше?
19.00 — Музыкальни открыткаш.
19.10 — ИПП.
19.50 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! Мультик.
20.05 — Хоккей. СССР чемпионат. ЦСКА — «Динамо» (Рига).
20.45 — ДІалокх В. И. Ленина цІерагІча МГПУ «Млада» яхача хора.
21.00 — Ха.
21.45 — РСФСР Верховни Совета сессе.
23.45 — «Джамайка». Телевизионни художественни фильм. 1-ра сери.

15 ФЕВРАЛЬ, ПІАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — «Іуйре».
9.00 — Мультик.
9.30 — «...16 шу даьннеи бокхагІеи».
10.15 — «Фиолетовые соблазны». Телевизионни художественни фильм. 3-гІа сери.
11.05 — «Къаьнарча доттагІа». Л. Лещенко концерт.
12.00 — ТСН.
12.15 — «Открытие Азиатских игр». (КНР).
15.00 — ТСН.
15.15 — «Ставка больше, чем жизнь». Фильм — 5. «Большой провал».
16.10 — «Если вам за...».
16.55 — Кинофестиваль. «Приз зрительских симпатий». «Весело на душе». Документальни фильм.
17.25 — Берашта-фильм. «Топинамбуры». 2-гІа сери.
18.30 — Вай беш.
19.00 — «Вид — программа».
19.15 — Мультипликационни фильма премьера. «Царь обезьян побеждает демонов». (КНР).
21.00 — Ха.
21.45 — ВИД программа. Перерыв йолча хана ТСН.
01.00 — «Противостояние». 3-гІа сери.
02.05 — «Египетские ночи». Фильм-балет.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Москва, я думал о тебе...». Документальни фильм.
8.35—9.35 — История. 8 класс. Русские летописи.
9.05 — Английски мотт. 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. 2-гІа шу.
10.35 — Вайна юхера дуне. 1 класс.
10.55 — ДІалокх «Рябинушка» яхача триос.
11.10 — Эрудиташта йола разминка.
11.55 — Лыжный спорт. Дунен чемпионат. Эстафета 4 по 10 км. МаІанах.
14.15 — «Наедине со словом». Фильм-концерт.
15.05 — Лыжный спорт. Дунен чемпионат. Италера передача.
16.45 — Передачай программа.
16.50 — «Гучахь дийцача» Сунженски района социально-экономически проблемах (гІалгІай меттала).
17.50 — Музыкальни открыткаш.
18.00 — «Социальни хьашташ теркаме а эцаш» (нохчий меттала).
18.40 — Фильм-реклама.
18.45 — ИПП.
19.25 — «Не дать свече угаснуть».
20.25 — «Пандарга ладувгІий вай». ДІалокх Л. Усманова (нохчий меттала).
21.00 — Ха.
21.45 — РСФСР Верховни Совета сессе.
23.45 — «Джамайка». Художественни фильм. 2-гІа сери.

16 ФЕВРАЛЬ, ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — Фольклорни коллективай концерт.
7.00 — Мультикаш.
7.15 — Массанена йола спорт.
7.30 — Ритмически гимнастика.
8.00 — Вай беш.
9.00 — ТСН.
9.15 — ДІалокх РСФСР Паччахьалкхен духовой оркестро.
9.35 — «Орел. Родники, памяти». Телевизионни документальни фильм.
9.55 — Из золотого фонда ЦТ. А. Островски спектакль. «Пучина».
13.05 — Бурда моден гойт...
13.35 — С. Самсонова фильмаш. «Огненные версты».
15.00 — ТСН.
15.15 — «Политические диалоги», «Кто есть кто».
16.30 — «Три оплеухи». Художественни фильм.
17.45 — С. Есенина дешашта даьха иллеш дІалокх И. Кабзона.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Телевизионни художественни фильма премьера. «ДІакъоьла бІаргаш».
19.15 — Телевизионни художественни фильма премьера. «Желчь павлина», 1, 2-гІеи сереш.
21.00 — Ха.
21.45 — «Ангажемент Евгения Петросяна».
23.30 — ТСН.
23.50 — Программа «А».
01.20 — «Противостояние». 4-гІа сери.
02.25 — Мастера русской оперы. «Жизнь и роли И. Петрова».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Мультик.
8.30 — Русская речь.
9.00 — «Содружество» яха видеоканал.
12.25 — Лыжный спорт. Дунен чемпионат. 30 км. Кхалнах.
15.15 — Видеоканал. «Плюс одиннадцать».
18.45 — Передачай программа.
18.47 — Музыкальни открыткаш.
18.59 — Даймохк са илли да (нохчий меттала).
19.30 — Шун дехарца. Концерт (гІалгІай меттала).
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Панорама. Информационно-публицистически программа.
21.00 — Ха.
21.45 — «Кхалнаьха клуб». Художественни фильм. 1, 2-гІеи сереш.
00.05 — «Запрещенные песенки». Документальни фильм.
00.35 — Лыжный спорт. Дунен чемпионат.

17 ФЕВРАЛЬ, КІИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — ТСН.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Іуррехьа.
10.00 — Даьхен ха тІа.
11.00 — Іуйрийнара самукъадоакхха программа.
11.30 — «Никъберий клуб».
13.00 — Юртара сахьат.
14.00 — Унахцlено.
14.30 — «50х50» (1 январе 1991 ш. хиннар юхахьокхар). Перерыв йолча хана ТСН.
16.35 — «Котовасия». Мультфильм.
17.05 — «ДІалакха пандар».
18.10 — Уолта Диснея гойт...
19.00 — Телевизионни художественни фильма премьера. «Желчь павлина» 3, 4-гІеи сереш (КНР).
21.00 — Ха.
21.45 — Телевизионни документальни фильма премьера. «Искусство Александра Шилова».
22.35 — В зеркале эстрады.
23.25 — ВИД-о гойт музыкальный лифт.
00.25 — ТСН.
00.45 — «Противостояние». Телевизионни пхи сери йола художественни фильм. 5-гІа сери.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е дІаотта!
8.15 — ДІалокх А. Федоровен (балалайка) В. Сидельниковаи (гитара).
8.30 — Видеоканал «Плюс одиннадцать».
11.35 — Лыжный спорт. Дунен чемпионат. 50 км. МаІанах.
15.15 — Передачай программа.
15.20 — «Эздела овлаш» (гІалгІай меттала).
16.10 — Музыкальни открыткаш.
16.20 — Телефильм.
16.30 — «Час пик».
17.30 — «Лоаманхой догаш». Концерт.
18.55 — «НЛО: необъявленный визит». 8-гІча передача.
19.45 — «Раз, два — дружно». Мультфильм.
19.55 — Коллаж.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Гандбол. Кубок игры. МаІанах. 1/4 финала. «Атлетико» (Мадрид) — ЦСКА.
21.00 — Ха.
21.45 — Авторски телевидени.

РАДИО

9 ФЕВРАЛЬ, ШОАТТА.

7.30 — «Юртара вахар» (гІалгІай меттала).
7.45 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Ашараш. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Дунен халкъашта юкъера хьал (нохчий меттала).
8.40 — 9.00 — Реклама.
10.15 — «Унахцlено» яха радиожурнал (гІалгІай меттала).
10.35 — Ашараш.
10.40 — Литературни НохчгІалгІайче (гІалгІай меттала).
11.00 — «Школьни глобус».
11.30 — 12.00 — Вахари профсоюзаши.
15.15 — Композиторца С. Димаевца вІашагІкхетар. 2-гІа передача.
16.00 — Хозрасчета гранеш.
16.15 — 17.00 — «Зори Кавказа» яха радиожурнал.
18.00 — 19.00 — «Музыкальни почта».

10 ФЕВРАЛЬ, КІИРАНДИ,

7.30 — Передачай программа.
7.35 — Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 — Сайре ера юрта (гІалгІай меттала).
8.15 — 9.00 — Оаха даькъала дувц.
11.30 — 12.00 — КІиранден музыкальни программа.
15.15 — 15.30 — «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 — Микрофона хьалхашка — театр.
16.30 — Реклама.
16.40 — 17.00 — Эрмалой ашараш.
18.00 — 19.00 — «Иллеца доттагІал долчарна». Концерт.

Дагадовла вай

Вайнаьха тайпаш — доккха дика

ЧIоаггIа безам тIабаха йийшар аз «Сердало» газета корреспондента А. Садулаева статья. Вайнаьха тайпан белгалагIа йола массехк оагIув хьоахае безам бар са. Эггара хьалха, дIаяхача замалахьа вайнаьха шоай паччахьалкхен образовани а хIаьта долче, централизованни Iаьдал а хиннадац яхача деша со тIехьа вац. Вайнаьха хIанзарча ноахала шоай истори хац, цудухьа из Iомаде гIерташ цхьаккха а хиннавац, вешта эшаш а хиннадац из-м, хIана аьлча, белггаларча гIозараша шоашта могар даьд вай дIаяхача замах лаьца цхьаккха хIама вайна ца хайта гIерташ.

ХIаьта а, гаьнна хьалха дIаяхача вай замах дола цхьацца лоацца хоамаш, юкъ-юкъе мара ца дувле а, хIанз гучадувла даьннад кепайоазон оагIош тIа а кхыметтел телевиденеи радио чуи гIолла а. Уж да хуритски паччахьалкхен образованеех, Урарту паччахьалкхенах дола а кхы тайпа а хоамаш.

Бакъда, тайпаш вайга хьакхаьчад гаьнна гаьна дIаяхача ширача замангара. Вай воай низ бола централизованни Iаьдал а паччахьалкхен образованеш а хиннаяц, хIана аьлча, вай паччахьалкхен образованеш хьахиннай тайпаш вIашагIдеттадаларца. Нагахьа санна воай паччахьалкхен образованеех дола хIамаш цу хана хинна хьал бахьан долаш хIанз вайна ца хой а, со дог тийша ва, из цхьан юкъа мара ниййсденнадоацилгах. ХIаьта тайпаш долаш да — къаьстта а цхьан дулхах-цIех болча наьха тайпаш, тIаккха уж вIашагIа а кхийтта хьахинна, цун берригача членийн хьашташта мехеттара йола объединеней форма я из.

Историех хов вайна тукхам, паччахьалкхе яхараш санна йола объединеней формаш тайп-тайпарча бахьанегIа каст-каста йохаш хиннилга, хIаьта тайпаш дисад дуккха бIаьш шерий тохкамех чакх а дувлаш вай деношка хьакхаччалца. Бакъдар аьлча, тайпан цхьайола функцеш шоай хьисапага диллача хувцалуш хиннаяле а, социально-экономически хьисапера, керттера яраш вай деношка кхаччалца яхаш хьаьхкай. Вайнаьха тайпаш — дика да е во да? Дог тийшша аргда аз — бакъ а долаш, из дика да, цу тIа а цхьа моллагIдола дика хинна а ца Iеш, из я лаьттан тIара вай лерца йоаяйта цемент. Духхьал вайнаьха тайпа бахьан долаш вIаштIехьдаьннад вай еза кхеллача паргIатонах ца довла, хIамаш довзара тIакхе, къахьегама тIера хила, ийшшача метте вIаши новкъостал де кийча хила. Вахаро хьалхашка увттаеча йоккхийча халонашта кIалхардовла алхха нийса никъ лаха вай хьаькъалеча боккхийча наха хар, Даьхе лорае йийзача къонахчали деналн хилар, цIенъюкъера дика культура, оамал хилар, шийн гIулакх юкъагIа а дита наьха гIулакх де гIертар, дуккха а кхыдола дика хIамаш дахкийсад вай къамах.

ХIанз массех дош аргда аз керте даь йоазув дагадохарах лаьца. Белгталарча гIозараша хур-могар даьд вайх массанех а цхьан бессара теIа доахка мискаш де гIерташ. Духхьал цу шерашка гIарж аьле тоIавора цу гIозараша моллагIа къаман белгало гайта велча: из реакционни, дино хьалхадоахар да, аьле, эггара къизагIча тайпара тIом болабора цу сагаца, хIаьта цу «тIемах» хиннар вайна гуш ма дий.

Цхьабакъда, эггара кертерадар сенах латт аьлча, из латт, тайпай институт дIахойита езаргйий-хьогI яхача дешах, нагахьа санна юте, малагIча тайпара йолаш ютаргъя, мишта хургья цун функцеш? Эггара хьалха белгалдаккха безам бар са, тайпай институто Iадат — ислам тIаэцале вайнаьха общества граждански доала кодекс — юкъедаьккха хилар. ХIаьта исламо, шийн аргIанна, вайна денад шариIат — бусалба сага вахара никъ гойташ долча законийн кодекс.

ХIанзалца вай обществе цхьана тарлуш хиннад Iадати, шариIати, советски законаши, Iадати шариIати вай вахаре мишта кхетадуй фу лоархIам болаш дан мадарра дувца ца а гIерташ, хIана аьлча из историкийн праводевдийн гIулакх де, алхха белгалдаккха безам ба са, нагахьа санна тайпай институташ кердаяхен юхаоттаен цIенхаштта безам болаш вай дале, тIаккха эггара хьалха цун положенеш Iомаяра, царна систематизаци яра, уж дIайовзийтара боккха кийчон болх банза барг ца хилар.

ЧIоагIа раьза хинна белгалдоакхх аз вайнаьха тайпай хьакъехьара чIоагIа лоархIамен эшаш долен дош «Сердало» газето гIоттадар. Кхы мел долчоа а белгалдаккха безам бар са, «Сердало» газет укх тIеххьарча массехк бетта дуккха а сакъердамегIа, чулоацам кIоаргагIа болаш хинна хилар, цо арайоахача материалий тематика вахара массе оагIув чулоацаш хидар.

Сона хетачох, юххьанцара, тоъал лоархIаме гIа баха доладеннад «Сердало» дукхача адамашта дагадоахкарашкеи цар хьашташкеи хьежжа, бокъонца халкъа газет а хинна дIаоттаргахьа. Уж белгалдаьнна дика хувцамаш, гучох, керттерча редакторалла халкъа поэт Чахкиев СаIид варца а эггара хьалхарча аргIанна, газета коллектива, юххера а, йIаьххача хана къовсам лоаттабаьчул тIехьагIа, творчески болх бе аьттув баларца а дувзаденна да.

Ховш ма дарра, 1990 шу «Сердало» газета редакце коллективана чIоагIа хала шу дар: керттера редакторашь кхозза хувцабеннабар, из бахьан долаш газета подписка йитара кIезига уйла яьй. Цудухьа шийн ханнахьа «Сердало» яздайта ца кхийнарашка кхайк со, моральнийн материальнийн халонашка ца а хьожаш, из хIанз яздайтара уж тIахьехаш.

Б. КОТИКОВ,
ГIалгIай автономи юхаоттаяра Оргкомитета член.

Москва. «Россия» яхача кинокоцертин зале дунен халкъашта юкъера шоу-конкурс хилар вIаши тара барий — «ЦаI шоллагIчох вовзаргиоацаш ба» яхаш.

Шоуна юкъе дакъа лаьцар цхьатара хиларах бовзаш болча 70 гаргтача политически деятелашеи спортсменашеи, кинои эстрадан звездаша. Эггара чIоагIагIа цецвоаккхаш дар хьабаьхкачарех дуккха бараш шоаш вIаши сов тара хиларах цхьаккха грин е а ца эшар.

ЧIоагIа сакъердалуш а хоза товш а чакхъяьлар «Россия» яхача киноконцертни зале хинна сайре. Раьза хилар дакъа лаьцараш а хьожаш хиннараш а.

Сурта тIа: Мадам Тюсс яхача боалозах яьча техникий музейна ма эшшара бецийй?

А. ШОГИНА сурт (ТАСС фотохроника).

СУДА ЗАЛЕРА

АТТА БАХА ГIЕРТАШ...

Торговле болхлоша мах бара бокъонаш гIожа телхаеш дукха моттигаш нийслу. Каст-каста гучадувл нах Iехабелга.

Из «лазар» сов кIоаргдаларах, дизза дIадаккха хало да. Цох лаьца дIадахача 1990 шера Заводской района халкъа судо массехк дош дийцар.

Царех цхьадарех лоацца массехк, масал доаладергда вай.

◆ Грозненски центральни рынкана чуйоагIача торгово-закупочни предприяте мах беш хиннача Р. Тасаевай 1990 шера апрель бетта дош дийцар. Из бехке еш яр цу шера март бетта шин эцархочунгара ахча совгIа даккхарах. Иштта, 2 кг 740 гр. керда нарсаш йохкача хаца эцархочунгара доагIачул совгIа цо даьккхар 2 соми 10 кепиги. Цу дийнахьа кхыча эцархочунгара а доагIачул совгIа ахча даьккхар цо.

Халкъа судо, 400 сом гIод техар Тасаевайна. Цул совгIа, диззача шера материальни - бехктокхаме, торговле, кхачан предприятешкеи коммунальни боахама предприятешкеи болх бара йолча бокъонех а яьккхар.

✦ «Эдельвейс» яхача кооперативни ресторана официантка йолча Л. Мутаевас ше гIулакх деча сагагара доагIачул совгIа 7 соми 44 кепиги даьккхар.

Халкъа суде дош дувцача хана, бехке хилара дерий дир цо.

Дий шера кхачани наха гIулакхаш дечеи предприятешка болх бе бокъо хургйоацаш соцам тIаийцар Мутаевай хьакъехьа.

✦ № 18 йолча «Рескоопторга» объединене чуйоагIача тика болхлочо У. Лихатскаяс, килограммах 1 соми 85 кепиги дехача цитрусови гранатех, эцархочунгара доагIачул совгIа 79 кепиг даьккхар.

Из гучадаьккхар ОБХСС-а болхлоша дьча тохкамаша.

Халкъа судо 300 сом гIод техар Лихатскаяйна.

✦ № 40 йолча тика болхлочо Кунчинас кхы а говзагIа леладаьд совленна шай-кай йоаккхийга. Чкъаьрий дохкаш я вай ювца тика.

ХIаьта Кунчинас цу чу корта бохабу малараш чу а кхухьаш, шийна совленна «хIамилг» а йоаккхаш, наьха деగаш «гIоздоахаш» хиннад.

Цхьабакъда, гаьна далландзар цо леладаьр. Кутал гучаьльлар. Заводской районни халкъо судо Кунчинай 3 шера торговле болх бе бокъо хургйоацаш соцам тIаийцар.

Кхетадеш дац селлара «кIаьда» приговор Заводской халкъа судо мишта даьд. Кунчинай чкъаьрий дохкача тика чу корта бохабу малараш дохка мишта вIаштIехьдаьннад-те, цу гIулакха лаьрхIа отдел цига ца хилча?

Цу дешага хьежача гучадоал, цо эцархошкара совлена дикка хIама йоаккхаш хиннилга.

Иштта, эцархочунгара Астаховайгара I соми 60 кепиги совленна ахча даьккхар Кунчинас бIаргцIацкъам ца тохаш.

Вай лакхе бийцараш нах Iехабеш, тайп-тайпарча наькъашца шоай киса хьалдиза гIерташ бола тикай болхлой бар.

Бакъда, шоай рузкъа совдаккха гIерташ, «атта» наькъаш лехаш бола нах вайна юкъе кIезига бац. Царна а из никъ бехкаш йола ха хьатIакхоач, гаьна ялац хьарамле.

Иштта, укх шера январь бетта Заводской районерча халкъа судо Юсупов Пашийн дош дувцаш, 4 шера набахта чувалла ха техар.

Бахьан фуд, аьлча цунгара 9,3 грамм марихуана яха наркотик яккхар дар...

ТIеххьарча шерашка наркоманех лаьца Iалаьмате дукха дувца а дувц, яз а ду.

Йоккха проблема хинна дIаэттад из гIулакх вай республике а. Наркотикашта тIакхувшбараш дукхагIча даькъе кагий нах а кхелетараш а ба.

Дукха моттигаш нийслу, мехкарий а тIехьа цох беттaлуш.

Наркотикех доала зе дувца ца дезаш доккха да. Къаьстта а къонача. дегI чIоагI ца деннача сага. Из деррига вай массане а дика кхетаду.

Из дика ха декхарийла вар 50 шерал тIехваьнна вола Юсупов а.

Бахьан из долаш хьалхагIа а, 1984 шера, Ленински районни халкъа судо, цунна набахта валла 4 шу ха техаяр. Ше леладаьчун уйла е дикка ха яр из.

Бакъда, цигара араваьнначул тIехьагIа а, из гIулакх дита дагавацар. Наркотикаш лелаеш, йохкаш, царех ше а ветталуш вар Юсупов.

...Цхьан сарахьа, (из дар 1990 шера декабрь бетта) центральни рынке рейд еш бар милице болхлой. ЛаьрхIа наркоманаш лувцара еш яр из рейд.

Дегабуам барах, опорни пункте дIавигар цар Юсупов. Цига, тешаш юхе а болаш, цун кисара наркотик яьккхар.

Цул тIехьагIа цунна судо яь кхел, вай лакхе йийцача тайпара яр.

ХIанза-м, бакъахьа дар, цо шийн вахара уйла йоре. ХIаьта цу гIулакха шортта ха а я цунна...

Т. АМИШЕВА.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

9 ФЕВРАЛЬ, ШОАТТА

«С. М. Кирова цIерагIа парк» яха салаIара йола городской центр. 7.00. «УнахцIено» яха клуб. 9.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 9.00. Машинаца художественни догамаш де Iомалу курсаш. 9.00. Барзкъаш даха, тега, плиссе, гофре е Iомалу курсаш.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00. Книжкаш дезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш хувцар.

В. И. Ленина ДК. 9.00. Барзкъаш дахеи тегеи Iомалу курсаш. 9.00. Кулгаца а машинаца а догамаш де Iомалу курсаш. 10.00. ТЮЗ. 9.00. «Дизайн вахача моттиге» яха курсаш. 10.00. «Флюгер» яха вокально-инструментальни ансамбль. 12.00. «ЦIагIарча медсестрай» курсаш. 14.00. ДIалокх эстрадни оркестро. 15.00. «Меридиан» яха халкъа халхара ансамбль. 15.00. Очарование школа.

Н. К. Крупскаяй ДК. 10.00. Iарбий мотт бувца Iомалу. 12.00. Технически кхоллама кружок. 12.00. «Тебя, как первую любовь, Россия сердце не забудет» яха литературни композици. 14.00. Барзкъаш дахеи тегеи Iомалу курсаш. 14.00. «Кружевница» яха курсаш. 18.00. «УнахцIено» яха клуб.

С. М. Кирова ДК. 10.00. «Говза кулгаш» яха клуб. 12.00. «Малыш» яха клуб. 14.00. Вокально - инструментальни ансамбль. 17.00. ДIалокх духовой оркестро.

Химиклй ДК. 13.00. «ЧIорд» яха вокальни студи. 16.00. «Лидер» яха спортклуб. 16.30. ДIалокх духовой оркестро. 17.00. Камерни хор. 18.00. «СелаIад» яха халкъа халхара ансамбль.

Просвещене болхлой ЦIа. 9.00. «Кулга говзал» яха клуб. 10.00. Макраме езараш хьех. 10.00. «УнахцIено» яха клуб. 12.00. Художественни самодеятельноста концерт. 16.00. Iарбий мотт бувца Iомалу.

«Оргтехника» объединене ДК. 13.00. Къонабарий цIей. 13.30. ТЮЗ.

М. Горьке цIерагIа клуб. 9.00. Драматически кружок. 15.00. «Дизайн вахача моттиге» яха курсаш. 16.00. «Закон и право» яха лекци.

Маькхакомбината клуб. 8.00. 18.00. «Каратист» яха клуб.

М. Горьке цIерагIа клуб. 10.00. «Малх» яха киноклуб. 15.00. «Неша» яха клуб.

«Садко» яха бассейн. 17.30. «Икар» яха инвалидий спортивно-унахцIенон клуб.

ШВСМ спортзал. 10.00. НГIР акробатиках чемпионат.

Гороно СДЮШОР стадион. 9.00. НГIР Iан замалахьа хьалхле футболах яккхар.

10 ФЕВРАЛЬ, КIИРАНДИ

«С. М. Кирова цIерагIа парк» яха салаIара йола городской центр. 7.00. «УнахцIено» яха клуб. 9.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 9.00. Машинаца художественни догамаш де Iомалу курсаш. 9.00. Барзкъаш даха, тега, плиссе, гофре е Iомалу курсаш.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00. Книжкаш дезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш хувцар.

Эпсарий ЦIа. 11.00. Филофонистий клуб. Грамзаписаш езарий вIашагIкхетар.

В. И. Ленина ДК. 9.00. Барзкъаш дахеи тегеи Iомалу курсаш. 9.00. Iаьханга хIамаш е Iомалу курсаш. 9.00. Машинаца а кулгаца а догамаш де Iомалу курсаш. 10.00. «Росинка» яха халхара ансамбль. 10.00. «Улыбка» яха халкъа халхара ансамбль. 10.00. Дай-ноаной вIашагIкхетар. 10.00. «Светлячок» яха студи. 11.00. «Дизайн вахача моттиге» яха курсаш. 12.00. «Меридиан» яха халкъа халхара ансамбль. 12.00. «Фаьлгийн тамашийнача хIамайн дунен тIа» яха киноклуб. 13.00. Гитаристий кружок. 15.00. «Элегантность и очарование» яха клуб. 17.00. «40 шерал тIеххьаьннарашта» яха сайре.

Н. К. Крупскаяй ДК. 9.00. Машинаца художественни догамаш де Iомалу курсаш. 10.00. Барзкъаш дахеи тегеи Iомалу курсаш. 10.00. Технически кхоллама кружок. 14.00. «Истори оагIонаш» яха клуб. 14.30. Берий кинотеатр «Юный ленинец». «Навеки в памяти народной». (А. С. Пушкин дагалацарах).

С. М. Кирова ДК. 10.00. «Говза кулгаш» яха клуб. 11.00. Игротека. 12.00. «Мультик» яха клуб. 13.00. ХIанзарча ханара халхара ансамбль. 14.00. ДIалокх вокально - инструментальни ансамбло.

Химиклй ДК. 9.00. «Къона модельер» яха клуб. 10.00. Изостуди. 11.00. «Фаьлгийн тамашийнача хIамайн дунен тIа» яха киноклуб. 13.00. «ЦIагIарча медсестрай» курсаш. 15.00. «Грация» яха спортклуб. 17.00. ХIанзарча ханара халхара ансамбль.

Просвещене болхлой ЦIа. 10.00. Барзкъаш дахеи тегеи Iомалу. 10.30. Английски мотт Iомабу. 11.30. Хореографически студи. 15.00. Художественни догамаш ду кружок. 13.00. «Илли» яха вокальни группа. 15.00. «СелаIад» яха вокальни студи. 19.00. СалаIара сайре.

«Оргтехника» объединене ДК. 10.00. Барзкъаш дахеи тегеи Iомалу курсаш. 11.30. «Росинка» яха киноклуб. 13.30. Эстетика школа. 15.00. Книжкаш дезарий клуб. Литературни сайре. Б. А. Пастернак. 16.00. «Зезаг» яха халкъа халхара коллектив.

М. Горьке цIерагIа клуб. 9.00. Говза кулгаш. 12.00. Кинолектори. «Тамашийна, тамашийна...». 15.00. «Дизайн вахача моттиге» яха курсаш. 15.00. «СелаIад» яха халхара коллектив. 16.00. «Йовзий хьона бакъо?» яха беседа.

В. Маяковске цIерагIа клуб. 10.00. «Малх» яха киноклуб. 15.00. «Неша» яха клуб.

Маькхакомбината клуб. 8.30. 12.00. «Говза кулгаш» яха клуб.

Гороно СДЮШОР стадион. 9.00. НГIР Iан замалахьа хьалхле футболах яккхар.

Редактор **С. И. ЧАХКИЕВ.**

Угурчиев Азамат-Гири

ХЬО ДIАВАХАР

(«Халкъий даьга»)

Хьо дIавахар
юхавоагIаргвоацаш,
Дунен халкъо баьккхар
бахар хьогI.
Миллионий дегаш къиза
оачаш,
Вахар хьо — ма кхаъ хилар
цох.

Адмий дог дацар хьона
даьллар,
Хьо цIийх Iабаш доаца аьхха
дар.
БIеха шура яр Iа бер долаш
йиар.
Хийла наьна бIарг Iа
белхабир.

Хийла гIоттавир Iа
сатассалехь,
Хийла човна тIа Iа тух
тессар.
Шалон йолаянна саг
дIаволла кхелехь
Хьа лоIмагIа декъий
аккхийсар.

Хьо дIавахар, хьа цIи
йицлургйоацаш
Вий а яха лаьтта яхаш я.
Ма дика да ловца
боаккхаргбоацаш, —
Хьона, боаккхар сардам ба.

Дукхача хана наьха
цIийла кувчаш,
Хьо хьавера дуне
хIалакдеш.
Кхоачара вар-вацар аьйне
доацаш,
Iа набахто воллар фу
бIехдеш.

Хьо дIавахар
юхавоагIаргвоацаш,
Хьайна тIехьа йита бIеха лар.
Дика деций хьо кхы
дийнлургвоацаш.
Диса дуне Iа хIалакдергдар.

Хьо дIавахар
юхавоагIаргвоацаш,
Кхеззо ше дир хьона доагIаш
дар.
Хийла човнаш йитар
ерзаргйоацаш,
Хийла дезал
вIашагIкъоастабир.

Хьо дIавахар
юхавоагIаргвоацаш,
Дунен халкъо баьккхар
бахар хьогI.
Миллионий дегаш къиза
оачаш,
Вахар хьо — ма кхаъ хилар
цох.

Чахкиев СаIид

ХЬАНАЬХКИ ХЬАКХЕИ

КIоанолг

Хаза йиш я хIара денна:
«Эздий воацар — саг вац», —
яхаш...
Наха сий деш, хьаьна iена
Хьанаьхк хиннав юрта вахаш.

Ваьхав тайна, дов-шов
доацаш.
Дик-дикагIдар лоаттош
шуна.
Цкъа шоай коа тIа,
дагадоацаш,
Хьакха бIаргаьйнай цунна.

БIеха, ийрча хиннай хьакха.
Гийла хиннай.
Цох къахеташ,
Из шийн цIагIа чу а яьккха,
Лувчаьй цо, сапа хьеекхаш,
ТIаккха «хьаша» магIа
яьккха,

Даар-малар денад шортта:
Мужа, Iажаш, иштта
маькхаш,
Кхьмегтала мерза торг а.

Хьаьстай хьакха, доакхаш
илли.
Воххо шедар дуъ,
мотт хьекха.
ТIаккха, кIаьда мотт а билле,
Iоюжийт хьанаьхко хьакха.

Iурра цIенда сомаваьлча, —
Йоацаш хьакха...
Лоацца аьлча,
Керда мотт цо лехаб шийна:
Керчаш яьллай из хоттийла.

Фуд вай укхаз
белгалдаккха:
Хьакха массаз хиннай хьакха.
Дикадар-кх из кхетадоре,
Хьаккарчех вай лоралоре.

Пхораги1а: 7. Никъ урагIбода моттиг. 9. Хьун сом. 10. ГIетта лела аппарат. 13. ГIишлон материал. 16. Дукхача шерашка болх баьча сага тела ахча. 17. Дешархоша Iомадаьр тахкар. 18. ДегIа маьже. 19. ЦIе мна. 21. БIегIинга кий. 24. Сатийна оамал. 25. Школьни инвентарь. 29. Эрсий физик. 31, Столяра инструмент. 32. Барзкъаш дутта сосуд.

Лакхехьара Iо: 1. Ловзорг. 2. Хьайба мос. 3. Эрсий советски йоазонхо. 4. ГIайгIа. 5. Дарбан учреждене болхло. 6. Ахча а маьхе хаьхаташ а леладу учреждене болхло. 8. Грузера курортни моттиг. 11. Почте гIолла дIаяхьийта кийчъяь хIама. 12. Технически гIулакхашта лаьрхIа спирт. 14. Лаьттан шар шин даькъа екъаш бола гом. 15. Дешара заведене факультета управлени. 20. ГIаш ваьнна наькъа вода саг. 22. Аьшканикелеви сплав. 23. Духьале. 26. ДIадоладеча хIаман юьхьиг. 27. Даара чам тоабу буц. 28. КIиран ди. 30. Шурий продукт.

КРОССВОРД

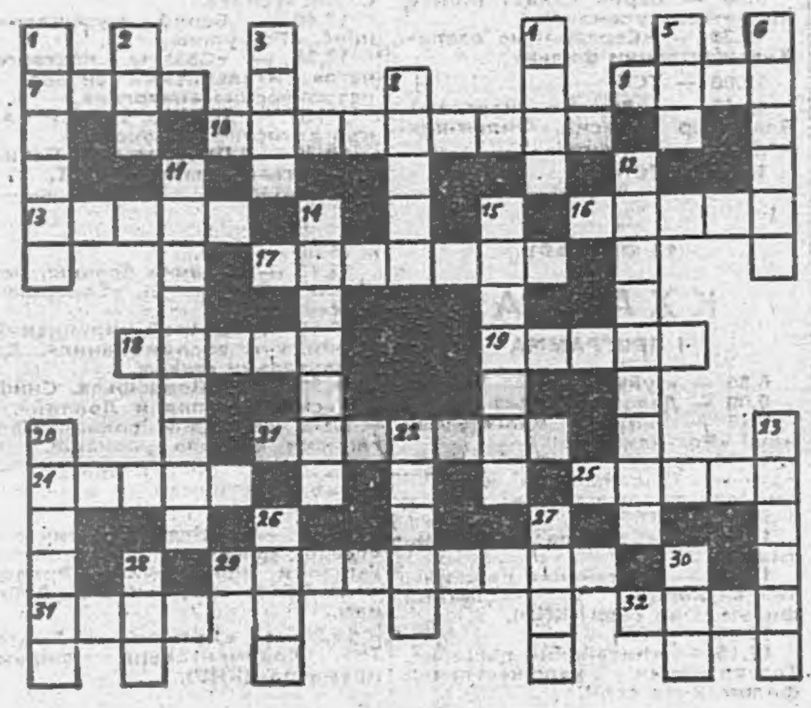

2 феврале кепатехача кроссворда жоп луш дола дешаш:

ПхорагIа: 1. Арифмометр. 8. Шинара. 9. Зайнди. 10. Нгау. 11. ТIоаргац. 13. Аналгин. 15. Кулг. 19. Украинка. 20. Албемарл. 21. Рейн. 22. Дебютант. 24. Аксеново. 26. Лехьа. 27. Актриса. 29. Реактив, 33. АргIе. 34. Дамбай. 35. Реосин. 36. Аксерофтол.

Лакхехьара Iо: 2. Руанда. 3. Франк. 4. Мазут. 5. Тайфун. 6. Бистрица. 7. Идеализм. 12. Олекменск. 14. Индравати. 15. Коартол. 16. Граната. 17. Инкал. 18. Ибисы. 23. Югоренок. 25. Наркотик. 28. Самбек. 30. Елхово. 31. ГIайре. 32. Шериф.

Акционерни предприяти хиннай киса доахкадуи истола тIа лоаттадуи сахьаташ, электронно - вычислительни техника арахецаш хургйолча Челябински сахьатий заводах. Управленчески аппарат кIезигьяьI. производствана модернизаци еш латт, керда моделаш я кийчъеш, США-рча киса доахкадеча сахьатий коллекционерий обществах дIакхийттай завод. Цига дIаяхьийта эггара тIеххьарча моделех цаI Бушей Горбачевей сурташ тIадоахка ногIар а долаш я. Капиталистически мукъача рынке шера дехкад хоатташ дола 400 эзар сахьат.

Заводо арахеца доладаьд лоаладаьча каслински чонах даь, дахчан тIа догам даь гонахьа гом а болаш дола коллекционни сахьаташ.

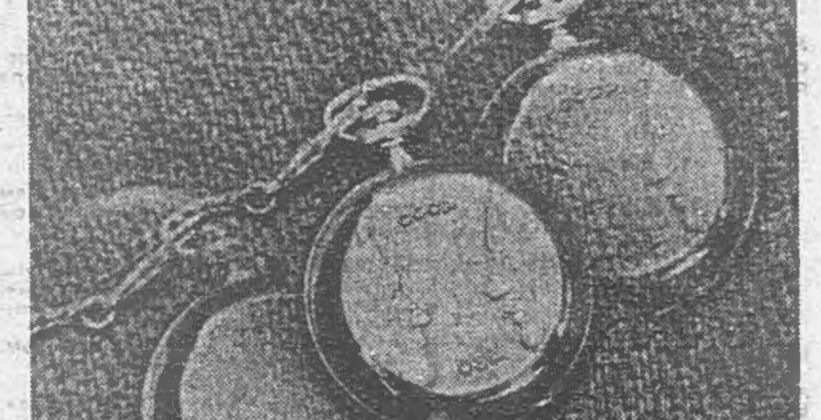

Сурта тIа: Бушей Горбачевей сурташ тIалатташ ногIараш дола сувенирни коллекционни сахьаташ.

Б. КЛИПИНИЦЕРА сурт (ТАСС фотохроника.).

ХУДОЖНИК ВЕЛА КЪЕЖ

— Дикка кисашка а кхе мара хьа чу ма вахкалаш! — Дукха ха йий ух саг жаха ца тоха? — Рыночни экономика — Дешашца ца вьлча а...

Х.-Б. ИСРАИЛОВА суртащ.

Хоттам

Тахан республикехь Грозненан хувдалуш морхаш а лаьгIо делхаш лоа а, Малхбузехьара секунда 2—7 метр сихьара мух а болаш, фегара температура 1—6, Грозне 3—5 градус шелал а йолаш ха хила мег.

Кхоанеи ломмен кхоалленаш а йолаш, лаьгIо лоа а делхаш, бе-беча оагIорахьара секунда 3—7 метр сиха мух а болаш, фегара температура бийсаша 14—19, деношка 4—9 градус шелал а йолаш ха латта тарлу.

Метеостанци.

«СВЕТ» Газета Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской Республики, Чечено-Ингушского рескома КПСС,

Газета 1973 шера еннай «Знак Почета» яха орден

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: идеологического — 22-53-12, 22-75-78; промышленности и транспорта — 22-75-81; агропромышленного — 22-47-84, 22-90-66; культуры — 22-64-75; 22-56-04; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковска, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 278.